

JUBILIEJAI

„VIENYBĖS“ POEZIJOS ŠVENTĖ SU GARBINGAIS JUBILIEJAIŠ SUVALKUOSE – Onutė Virbylienė	3
„SUVALKIEČIO“ 30-ASIS PAVASARIS – Kazimieras Baranauskas ..	6
SUVALKŲ LIETUVIŲ KULTŪRINĖS VEIKLOS IR LIETUVIŠKŲ MIŠIŲ ISTORIJOS APŽVALGA – Kostas Leončikas	8

KULTŪROS BARUOSE

„JOTVINGIŲ JORĖ“ 2022 – Marytė Vaičiulienė	10
PIRMAS GEGUŽĖS SEKMADIENIS PRAŽYDO SPALVINIAIS ŽIEDAIS MAMYTĖMS – Asta Pečiulienė	12
PASKAITA SU VYTAUTU V. LANDSBERGIU – Jurgita Stankauskaitė	14

ŠVIETIMAS

IŠVYKA Į BIEŠČADUS – Natalija Chšanauskaitė, Gabija Petruškevičiūtė	16
--	----

IVYKIAI, PROBLEMAS, NUOMONĖS

UKRAINOS VALSTYBINGUMO ISTORIJA – Darius Vilimas	17
ROKIŠKIO REKORDININKAS – Rokiškėnas Liudas Taliunevičius	20

IŠĖJĘ NEGRĮŽTI

„GRĮŠIM UŽ SAVAITĖS, GRĮŠIM UŽ DVIEJŲ, GRĮŠIM, GRĮŠIM, GRĮŠIM...“ – Petras Maksimavičius	21
---	----

KALBOS KERTELĖ

„VERSMĖS“ JUBILIEJUS – Birutė Burdinaitė-Ołów	24
--	----

SKELBIMAI

SPAUDA RAŠĖ

LIETUVOS ŽINIASKLAIDA	26
-----------------------------	----

Viršeliuose:

Punsko Kovo 11-osios licėjaus mokinių koncertas „Jaunystės pievomis braidau...“ (Alicijos Krakauskienės nuotr.)
Gimtiniėje pražydo obelys (Vidos Valinčienės nuotr.)

REDAKCIJOS ADRESAS

16-515 Puńsk,
ul. A. Mickiewicza 23
tel. / faks. (+48) 87 5161 416
www.e-ausra.pl
ausra@o2.pl

LEIDŽIA

Lenkijos lietuvių draugija
16-500 Sejny,
ul. Wileńska 9
tel. / faks. 87 5162 125

Vyr. redaktorė Irena Gasperavičiūtė
Redakcijos sekretorė Alicija Krakauskienė
Stilistė, korektorė Birutė Burdinaitė-Ołów
Techn. redaktorė Aldona Jonušonytė
KORESPONDENTAI: Petras Maksimavičius,
Rasa Žukauskienė, Jurgita Stankauskaitė

Spausdino „Aušros“ leidyklos spaustuvė.

Numeris pasirašytas spaudai 2022-05-26

Rankraščiai taisomi ir trumpinami redakcijos nuožiūra. Redakcijos ir leidinio rėmėjų nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone.

Lenkijos lietuvių draugijos sąskaita

BS Sejny, ul. Powstańców Sejneńskich 1, 16-500 Sejny
Nr. 23 93540007 0000 0000 0198 0002
SWIFT / BIC kodas POLU PL PR

Publikacija yra žiniasklaidos priemonė, kuri išreiškia autorų ir ne
galima būti utožsamiana z oficjalnym stanowiskiem
Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Projektą „Lenkijos lietuvių tautinio sąmonin-
gumo ugdymas“ iš dalies remia Spaudos, radijo
ir televizijos

rėmimo fondas
(gauta parama per
projekto įgyvendinimo laikotarpį
– 8000 eurų).

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Mieli skaitytojai!

IRENA GASPERAVIČIŪTĖ

Nors ir pats gražiausias laikas akiai, mintys krypsta kitur. Sugrįžome į įprastą gyvenimą – vėl šokame ir dainuojame. Ir užmirštame paklausti savęs, ar to pakanka, kad išliktume... Štai interneto platybėse sklindo Lenkų kalbos ir lenkų bendruomenės Lietuvoje išsaugojimo ir vystymo strategija „Vilniaus kraštas 2040“. Pirmajame puslapyje išvardyti rengėjai: Lenkijos senatas, fondas „Pagalba lenkams Rytuose“, Lenkijos ministro pirmininko kanceliarija, Lietuvos tautinių mažumų departamentas. Dokumentas numato, kaip kelti lenkų kalbos prestižą, kaip padaryti lenkiškumą patraukly, kad jis savaimė skatintų norą išsaugoti tapatybę.

Tačiau čia ne vieta aptarinėti visą dokumentą. Bet akivaizdžiai kyla klausimas, kodėl skirtingai žiūrima į užsienio lietuvius ir vietos lenkus. Lietuviai skatinami būti „globalūs“ – net ir programa, skirta užsienio lietuviams, pavadinta „Globali Lietuva“, o lenkų tapatybę puoselėjama ir skatinama. Keista. Beje, gryna akimi matome, kaip visa Lietuva eina globalizacijos keliu. Bet ta globalizacija vietos lenkų lyg ir nepaliečia, jie ir toliau itin rūpinasi savo tautiškumu ir Lietuvos valstybė kaip niekad anksčiau jiems tą kelią tiesia. Kaip čia atsiranda tokie dvigubi standartai? O gal kokios nematomos, slaptos jėgos skatina lietuvių tautą saviniškai?

Šiame „Aušros“ numeryje skatinu pasiskaityti straipsnį „Ukrainos valstybingumo istorija“. Sakoma, pažinus istoriją, galima geriau suprasti dabartį. Ir nepamirškime vėl banko pavedimu paremti Ukrainą. Tai svarbu ne tik jiems, bet ir mums.

Gražios artėjančios vasaros!

„Vienybės“ poezijos šventė su garbingais jubiliejais Suvalkuose

SPAUDOS.
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

ONUTĖ VIRBYLIENĖ

Gegužės 15 d. Suvalkuose vyko „Vienybės“ poezijos šventė su garbingais jubiliejais: iškilingai paminėta Lenkijos lietuvių draugijos Suvalkų skyriaus 60-metis, Suvalkų lietuvių ketvirtinio leidinio „Suvalkietis“ ir šv. Mišių atnašavimo lietuvių kalba Suvalkuose 30-metis.

Renginys prasidėjo iškilingomis pamaldomis Suvalkų Švč. Jėzaus Širdies bažnyčioje. Jas aukojo kun. Andžejus Opanovskis (Andrzej Opanowski). Pamokslas buvo skirtas šv. Mišių atnašavimo lietuvių kalba Suvalkuose 30-mečiui. Kunigas padėjo visiems, kurie čia meldėsi ir tebesimeldžia. Su pagarba minėjo a. a. kun. Jurgį Maceką (Jerzy Macek) – šv. Mišių lietuvių kalba Suvalkuose pradininką. Po pamaldų LLD Suvalkų skyriaus delegacija įteikė kun. Andžėjui padėką už ilgametį šv. Mišių lietuvių kalba aukojimą bei nuoširdų bendravimą su miesto lietuviais.

Jubiliejinė meno programa vyko „Velvet“ viešbučio konferencijų salėje. Ją pradėjo „Sūduvos“ šokėjos (vad. Alicija Kraužlytė). Merginos gražiai atliko lietuviškų šokių pynutę. Tik nutilus plojimams į sceną išėjo LLD Suvalkų skyriaus pirmininkė Onutė Virbylienė. Ji nuoširdžiai pasveikino visus svečius ir vietinius lietuvius, gausiai susirinkusius į neeilinį renginį. Jinai taip pat vadovavo tolesnei programai.

Pradžioje Kostas Leončikas perskaitė gana išsamų pranešimą

apie jau 60 metų veikiantį LLD Suvalkų skyrių ir 30 metų atnašaujamas Suvalkuose šv. Mišias lietuvių kalba. Nors veiklos pradžia buvo sunkoka, laikui bėgant ji vis tobulėjo ir plėtėsi. Dabar Suvalkų skyrius sėkmingai dirba įvairiose plotmėse, jo veikla pastebima ir už miesto ribų.

Vėliau scenoje pasirodęs LLD Suvalkų skyriaus ansamblis „Ančia“ (vad. Vytautas Batvinskas) padainavo „Lopšinę gimtinei ir motinai“ bei „Tolimus žiburius“. Žiūrovams, matyt, labai patiko dainos, nes ne tik lingavo, bet ir drąsiai kartu dainavo.

„Suvalkiečio“ 30-asis pavasaris – tokiu pavadinimu pranešimą apie Suvalkų lietuvių ketvirtinį leidinį „Suvalkietis“ susirinkusiems pateikė jo sumanytojas ir redaktorius Kazimieras Baranauskas. Jis pasidžiaugė, kad žurnalas leidžiamas jau 30 metų. Pridūrė, jog netrūksta nei medžiagos, nei skaitytojų, todėl turįs viltį, kad leidinys dar ilgai gyvuos.

Garbingų jubiliejų švęsti su Suvalkų lietuviais atvyko ir folkloro ansamblis „Alna“ iš Punsko (vad. Vytautas Batvinskas). Kolektyvas turi nemažai pasiekimų ir yra žinomas ne tik mūsų krašte. „Alna“ padainavo dvi liaudies dainas: „Kartą mačiau ramunę baltą“ ir „Tekla van duo, teka“.

Atėjo metas pasiklausyti ir poezijos. Pirmieji pasirodė Suvalkų moksleiviai, kurie lietuvių kalbos mokosi tik popietėmis. Jie pristatė poezijos kompoziciją, tarp kitko, ir su savo

Jubiliejinės Mišios Suvalkų Švč. Jėzaus Širdies bažnyčioje

mokytojos Teresės Jonuškienės įterptomis autorinėmis eilėmis. Po jų savo eilėraščius skaitė vyresniosios kartos suvalkiečiai. Pranas Sovulis priminė eilėraštį „Svajonių sparnai“, sukurtą LLD Suvalkų skyriaus 40-mečiui, kurio tematika aktuali ir šiandien. Genovaitė Pečiulytė perskaitė eilėraštį „Pavasario gėlė“, o Kazimieras Baranauskas savo posmus skyrė „Suvalkiečiui“ (eilėraštis „Spauda“).

Labai džiaugiamės, kad jaunoji karta gražiai įsitraukė į Suvalkų lietuvių veiklą. Jau visiems gerai pažįstama „Sūduva“, kuri šoka, dainuoja ir vaidina, yra labai laukiama kiekvienoje scenoje. Jubiliejinio vakaro programoje „Sūduvos“ vokalinis ansamblis (vad. Arnoldas Vaznelis) tobulai padainavo „Lineli, lineli“ ir „Tris dienas, tris naktis“.

Nuostabu, kad mūsų renginiai vėl sugrįžo į savo vėžes... Pagaliau pasibaigus nelemtai pandemijai sulaukėme svečių iš Lietuvos – paskaityti savo sukurtų eilių atvyko mūsų ilgamečiai bičiuliai iš Alytaus apskrities

„Tėkmės“ klubo naujienas. Vadovauti Alytaus klubo literatams neseniai pradėjo Regina Rasimienė. Dvidešimt metų klubui pirmininkavusi Emilija Krušininė veiklos neatsisako, dabar ji eis pirmininkės pavaduotojos pareigas.

Kiek vėliau poezijos naujoves pristatė „Sietyno“ atstovai. Rita Volteraitienė perskaitė „Blėsta žvaigždės“, Gema Galinienė – eilėraštį „Žiedų lašai“. Klubo pirmininkas Ričardas Jurgelevičius, sunerimęs dėl

literatų klubo „Tėkmė“, Marijampolės literatų klubo „Sietynas“ ir Kalvarijos literatų klubo „Rasa“. Pirmos scenoje pasirodė alytiškės. Viešnios Emilija Krušininė, Regina Rasimienė, Onutė Baltrukevičienė, Janina Buzūnaitė-Žukaitienė, Palmyra Pracuvienė ir Janina Balevičienė perskaitė savo naujų eilių. Kartu sužinojome ir

padėties pasaulyje, sukūrė jaudinančią eilėraštį „Ukrainai“.

Iš Kalvarijos atvyko Šarūnas Sejūnas su savo dukrele Šarūne. Tėvelis paskaitė iš savo neseniai išleistos knygutės „Eiliuokim, deklamuo- kim, tegul į tolius lekia...“ eilėraštį „Pavasaris ir poezija“, o pirmaklasė – „Rasos“ klubo nario Edmundo Venslovos eilėraštuką „Pavasaris ateina“. Pasirodo, kad „Rasa“ susilaukė taip pat naujos pirmininkės. Iš Šarūno Sejūno estafetę perėmė Vilija Vilkelienė.

Svečiai iš Lietuvos nuoširdžiai pasveikino suvalkiečius su jubiliejais, pasidžiaugė naujai išleistomis savo knygomis, mielai padovanojo jas Lenkijos lietuviams.

Eilių skaitymą skambia muzika apipynė „Ančios“ kapela (vad. Vytautas Batvinskas), susibūrusi prieš dvejus metus, bet jau suspėjusi nemažai koncertuoti įvairiose mūsų krašto ir Lietuvos vietovėse.

Malonu, kad Suvalkų lietuviams, „Vienybės“ poezijos šventės organizatoriams, dalyviams ir svečiams

„Ančios“ kapela

sveikinimus atsiuntė Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos vardu jos viceministras Egidijus Meilūnas (visą sveikinimą susirinkusiems perskaitė renginio vedėja). Jis padėkojo suvalkiečiams už lietuviybės puoselėjimą ir palinkėjo ilgą prasmingos veiklos metų.

Garbingų jubiliejų proga padėkas už ilgametę visuomeninę veiklą ir nuopelnus Suvalkų lietuvių bendruomenės labui LLD Suvalkų skyriaus pirmininkė įteikė: Kazimierui Baranauskui, Juozui Vazneliui, Kostui Leončikui, Teresei Uzdilaitai, Pranui Sovuliui, Albertui Žardeckui, Kazimierui Vytautui Sendai; už nuoširdų ilgametį bendradarbiavimą – Alytaus apskrities literatų klubui „Tėkmė“, Marijampolės literatų klubui „Sietynas“ ir Kalvarijos literatų klubui „Rasa“; už finansinę paramą – Irenai ir Jeronimui Šalčiūnams iš Marijampolės, Genutei ir Broniui Vazneliams iš Suvalkų, Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondui, Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijai – Globalios Lietuvos departamento Ryšių su diaspora skyriui; už pagalbą, rūpinimąsi ir įdėtą darbą leidžiant „Suvalkiečių“ bei Suvalkų lietuvių knygas – Sigitui Birgeliui, „Aušros“ leidyklos direktoriui. O ansamblių vadovams

Suvalkų lietuvių vaikų darželio mokytojos

už dalyvavimą šventėje įteiktos kuklios dovanėlės. Nuoširdžiai ačiū LLD už visokeriopą rūpinimąsi Suvalkų skyriumi. Ypač esame dėkingi už „Vienybės“ klubo išlaikymą.

Pabaigoje susilaukėme malonios staigmenos. Garbingų LLD Suvalkų skyriaus, „Suvalkiečio“ ir šv. Mišių lietuvių kalba atnašavimo Suvalkuose jubiliejų proga gražias gėles, padėkas,

dovanėles ir šiltus sveikinimų žodžius skyrė LLB valdybos pirmininkė Jolanta Malinauskaitė-Vektorienė, LLD valdybos pirmininkas Robertas Slovikas, Suvalkų lietuvių vaikų darželio bendruomenė, Suvalkų ansamblis „Sūduva“. Visi sugiedojo „Ilgiausių metų“. Labai ačiū, kad teigiamai įvertinote mūsų visų darbą.

Renginį vainikavo „Ančios“ ir „Alnos“ kartu atliekama daina „Mūsų dienos kaip šventė“, prie kurios prisijungė visi šventės dalyviai. Po oficialios programos ten pat vyko vakaronė. Smagu buvo pabendrauti prie vaišių stalo, artimiau susipažinti su svečiais.

Renginio rėmėjai – Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija ir LLD Suvalkų skyrius.

„Sūduvos“ dalyviai

GLOBALI LIETUVA

LIETUVOS RESPUBLIKOS
UŽSienio REIKALŲ
MINISTERIJA

„Suvalkiečio“ 30-asis pavasaris

KAZIMIERAS BARANAUSKAS

Po ilgų ir audringų istorijos vingių Suvalkų miesto lietuvių bendruomenė šiemet išgyvena ypatingą laikotarpį, iškilmingai švenčia Lenkijos lietuvių draugijos Suvalkų skyriaus 60-metį, ketvirtinio leidinio „Suvalkietis“ 30-metį ir ilgai lauktos sielovados lietuvių kalba 30-ąsias metines. Šios šventės užvaldė suvalkiečių protus ir širdis.

Apie leidybą lietuvių kalba LLD Suvalkų skyriaus valdyba svarstė jau 1991 m. Tačiau sausio 13-osios įvykiai, vėliau sudėtinga ekonominė padėtis Lietuvoje, finansų stoka idėjos įgyvendinimą priverstė atidėti. Po metų suvalkiečiai, minėdami skyriaus veiklos 30-metį, pasišovė savo lėšomis išleisti bent kuklų biuletėnį. Redaktoriaus pareigos patikėtos Kazimieriui Baranauskui.

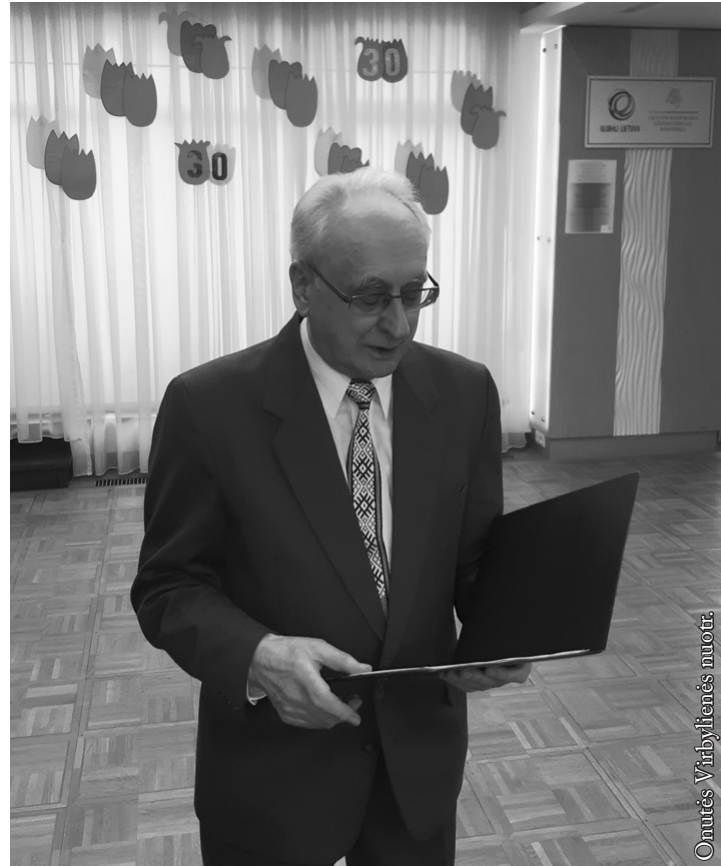
1992 m. pavasarį, gegužės 5 d., suplasnojusi pirmoji kregždė paskelbė „Suvalkiečio“ gimtadienį. Leidinukas neatsitiktinai pavadintas autentišku Suvalkijos (Sūduvos) senbuvio vardu. To dar nepakako. Įvyko kitas stebuklas – Švč. Jėzaus Širdies bažnyčioje pradėtos atnašauti pamaldos lietuvių kalba. Po gimnazijos bažnyčios skliautais jausmingai skambėjo giesmė „Marija, Marija“. Iškilmingas renginys įvyko 1992 m. gegužės 17 d.

Naujos veiklos pradžia nebuvo nei paprasta, nei lengva. Reikėjo parengti leidinio metmenis, suburti bendradarbių komandą, rasti leidėją ir lėšų spausdinimui. Netrukus susitelkė būrelis savanorių, plunksnos mėgėjų – uolūs suvalkiečiai Gintautas Marcinkevičius, Kostas Leončikas, Teresė Uzdilaitė, Juozas Vaznelis. Kiek vėliau prisijungė kiti rašantieji: Elė Staskevičienė, Aldona Šaba-

laj, Pranas Sovulis, Dalia Grigutienė, Birutė Burdinaitė-Ołow. Neatsisakė ir jaunoji karta: Irena ir Inga Kavaliauskaitės, Ramona Vilkelytė, Joana Grigutyte, Povilas Vasilčik ir kiti. Jie klojo kūrybinės veiklos pamatus.

Pirmieji aštuoni numeriai buvo A5 formato, kopijuoti, nedidelio tiražo. „Suvalkietis“ išeidavo du kartus per metus. Paskui leidinį sutiko spausdinti Punsko „Aušros“ leidykla. Tai buvo jau A4 formato žurnalas, leidžiamas 300 egz. tiražu. Kalbą tvarkė Algis Uzdila, su spausdinimu susijusius reikalus – „Aušros“ techninis redaktorius Sigitas Birgelis, abu punskiečiai. Vėliau kalbą ėmė tvarkyti suvalkietė Birutė Burdinaitė-Ołow.

Po penkerių metų, 1997-ųjų pabaigoje, redaktoriaus pareigos kuriam laikui patikėtos bendražygiui Gintautui Marcinkevičiui. Žurnalas įformintas teisme kaip oficialus, suteikiant jam Suvalkų lietuvių ketvirtinio leidinio statusą. Nuo 1998 m. jis pasirodo reguliariai 4 kartus per metus. Atsiradus daugiau rašančiųjų, ypač iš savųjų būrio, leidinys tobulėjo, tematika plėtėsi, prenumeratorių daugėjo, tad ir tiražas padidėjo iki 500 egz.

Kazimieras Baranauskas

„Suvalkietis“ rengiamas, galima sakyti, visuomeniškai. Rašo visi, kas moka ir turi noro, etatinių žurnalistų nesama. Leidinio tematika įvairi, jis be numatytos krypties, skirtas visai krašto bendruomenei. Jame spausdinami straipsniai apie Suvalkų miesto, krašto praeitį ir dabartį, svarbiausius įvykius iš Lietuvos gyvenimo.

Rašančiųjų ratas palaipsniui plėtėsi. Dažnesnis bendravimas su meno, kultūros ir literatūros atstovais paslaptingos Suvalkijos (Sūduvos) aplinkoje padėjo plačiau atsiskleisti ne vienam savamoksliui, būsimam kūrėjui, svajokliui. Be abejo, prisidėjo ir 2000 m. Petronelės Babkauskaitės

iniciatyva įsteigtas, kelerius metus veikęs Lietuvių literatūros ir Lietuvos istorijos būrelis, jo dalyvių susitikimai, diskusijos.

Kasmetinis dalyvavimas Poezijos pavasario renginiuose Punske arba skaitymuose Suvalkuose ir ypač Šiurpilio piliakalnio papėdėje bei prie Šveicarijos pilkapyno atvėrė dar platesnius horizontus, paskatino plunksnos mėgėjus „specializuotis“, rengti medžiagą pagal išsilavinimą ar pomėgius.

Pravartu paminėti dažniausiai rašiusius ir teberašančius bei jų gvildenamą tematiką. Tai: Gintautas Marcinkevičius – kaimų ir dvarų istorijos, turizmas, Kostas Leončikas – kronikininkas, švietimo ir sporto tematika, Pranas Sovulis – mitologija, krašto praeitis, liaudies pasakos, mėgėjiška poezija, Juozas Vaznelis – rezistencija, saviveikla, proza vietine dzūkų tarme, Teresė Uzdilaitė – sielovada, skyriaus kronika, Elė Staskevičienė – biografijos, siluetai, Genutė Pečiulytė – poezija ir proza su tapybos elementais, Kazimieras Baranauskas – ekonomika, kraštotyra, publicistika, kiek vėliau prisijungusi punskietė

Onutė Virbylienė – kultūra ir švietimas, tarptautinis bendravimas.

Nuo 2005 m. „Suvalkiečių“ redaguoja pirmasis jo redaktorius Kazimieras Baranauskas. Leidinys, praturtintas naujais projektais, veiklos kryptimis, kito. Kurti paskatinti suvalkiečiai 2007 m. išleido pirmą knygą gimtąja kalba „Suvalkų lietuviai“. Po metų, kitų atsirado daugiau plunksnos mėgėjų, jie pradėjo drąsiau reikštis, kurti ir leisti kaimų monografijas, poezijos rinkinius. Nemaža įtakos turėjo ir naujų vėjų įpūtė draugiškas bendravimas su literatais iš Lietuvos: Alytaus „Tėkmės“, Marijampolės „Sietyno“, Kalvarijos „Rasos“ poetais ir rašytojais.

Punsko „Aušros“ leidyklai padedant suvalkiečiai parašė ir išleido iš viso 13 knygų ir albumėlių, tarp kitko, 2015 m. bendradarbiaudami su Lietuvos literatais – poezijos ir prozos almanachą „Vienybės dvelksmas“. Turima ir asmeninių pasiekimų, mėgėjiškos kūrybos pavyzdžių, antai P. Sovulis parašė ir išleido keturias knygas, K. Baranauskas tris, E. Staskevičienė ir G. Marcinkevičius po vieną. Tai kaimų ir miestelių istorijos

žinios su krašto praeities elementais, pateiktos kiekvienam skaitytojui suprantama forma, taip pat jauniems, siekiantiems aukštesnių skrydžių, istorikams.

Šalia literatūrinių bandymų, kukli, be etatinių darbuotojų redakcija, nepabūgusi krizių negandų, reguliariai ruošė ir leido keturiskart per metus žadėtą skaitytojams ir jų laukiamą „Suvalkiečių“. Nors leidinys nėra mokslinio pobūdžio, jis gana populiarus ir ypač tarp kaimo žmonių užpildo švietėjišką spragą.

Iki 2022 m. gegužės 5 d. pasirodė 109 žurnalo numeriai. Tai nėra daug, tačiau Suvalkų lietuvių bendruomenėje (apie 1000 gyventojų) „Suvalkiečiai“ atliko savo vaidmenį, ir manoma, kad jis dar ilgai tarnaus Suvalkų krašto žmonėms. Pirmo numerio įžangoje redaktorius rašė apie savo svajonę, kad „šis pirmas numeris nebūtų ir paskutinis“. Svajonė išsipildė... Skaitytojams pasinaudoti „Vienybės“ klube eksponuojamas „Suvalkiečio“ 1992–2021 m. numerių komplektas (5 tomai).

Žurnalo likimą lėmė ne vien entuziastų svajonės, bet ir finansiniai ištekliai, kurių skyrius neturėjo. Lietuvos Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondai, Lenkijos lietuvių draugijai, Punsko „Aušros“ leidyklai bei uoliams bičiuliams iš Lenkijos ir užsienio remiant, leidinys sistemingai, reguliariai pasirodydavo. Jiems visiems, taip pat kompanionams, nenuilstamiems korespondentams, kūrėjams ir patarėjams tariau nuoširdžiai lietuviškai ačiū.

Šiandien galima konstatuoti, kad „Suvalkiečio“ redakcijos svajonė išsipildė, savita misija įvykdyta su kaupu. Nežinau, kiek Jūs, mielieji, šios istorinės kelionės dalyviai... Po itin ilgo ir liūdno Sūduvos praeities tarpsnio leidžiant šį pirmą leidinį lietuvių kalba Suvalkų padangėje, manoma, atliktas reikšmingas ir prasmingas švietėjiškas darbas.

Onutės Virbylienės nuotr.

Eiles skaito (iš kairės): K. Baranauskas, G. Pečiulytė ir P. Sovulis

Suvalkų lietuvių kultūrinės veiklos ir lietuviškų mišių istorijos apžvalga

KOSTAS LEONČIKAS

Suvalkuose lietuvių gyventa dar prieš miesto įkūrimą, tai yra prieš 1720 m. Tai patvirtina miesto pavadinimo kilmė. Suvalkų pavadinimas kilęs iš lietuviško žodžio „suvalka“, kuris reiškia vietą prie tvenkinio, liumpsinčios (siūbuojančios), drėgnos vietos. Miesto vardo kilmę moksliskai įrodė kalbininkas prof. dr. Tadeušas Zdancevičius (Tadeusz Zdancewicz), kilęs iš Seinų krašto.

Suvalkų lietuvių organizuota veikla prasidėjo 1907 m. ir truko iki 1914-ųjų. Tada veikė oficialiai įregistruota Suvalkų lietuvių draugija „Vienybė“. Ji rengė lietuviškus vakarus su vaidinimais, dainomis, šokiais ir pasilinksminimais.

Po labai ilgos pertraukos Suvalkų lietuvių veikla buvo atkurta 1962 m. gegužės 5 d., kai įsikūrė Lietuvių visuomeninės kultūros draugijos ratelis. Jo pirmininku išrinktas Juozas Kajackas. Taigi praėjo jau 60 metų. Ilgus metus ratelio veikla buvusi labai kukli dėl šių priežasčių: tuo metu mieste gyveno labai mažai lietuvių, jie negaudavo jokių lėšų kultūrinei veiklai, labai mažai buvo lietuvių, turinčių vidurinį išsilavinimą.

Kultūrinė veikla pagyvėjo po 1975 m., kai buvo įkurta Suvalkų vaivadija. Tada į Suvalkus atsikėlė daug lietuvių. Mat čia galima buvo lengvai rasti darbą. Dalis jų įsijungė į veiklą. Mieste lietuvių žymiai padaugėjo. Ratelio buvo pertvarkytas į skyrių.

Pirmą dainų ansamblių subūrė Gintautas Marcinkevičius (jis kurį

laiką buvo Lenkijos lietuvių draugijos Suvalkų skyriaus pirmininkas ir „Suvalkiečio“ redaktorius). Tai buvo dainuojančių vyrų grupė, pasivadinus „Suvalkų vyrais“. Ji pasirodavo Suvalkuose, per sąskrydžius, mūsų krašte ir Lietuvoje. Grupė gyvavo 1986–2001 m.

Paskui buvo įkurtas nemažas mišrus ansamblis „Ančia“. Jam 2010–2016 m. vadovavo Gediminas Krauzlys, vėliau Vytautas Batvinskas. Šis ansamblis daug kartų pasirodęs įvairiuose renginiuose Suvalkuose, Seinų ir Punsko krašte, sąskrydžiuose, taip pat Lietuvoje. „Ančia“ gyvuoja ir dabar, jai ir toliau sėkmingai vadovauja Vytautas Batvinskas.

Susibūrė ir teatro mėgėjų grupė. Pirmas vaidinimas viešai parodytas 1986 m. Šupšinsko sodyboje, miesto pakraštyje. Grupei vadovavo Juozas Jankauskas. Po kiek laiko ji pasivadino „Sūduviu“. Vėliau jai vadovavo Juozas Vaznelis ir Aldona Kavaliauskienė. Vaidinimai buvo rodomi Suvalkuose, Punske, Seinuose ir Lietuvoje.

1985 m. pradėta privačiuose butuose mokyti vaikus lietuvių kalbos. Kitais metais, kai skyrius gavo iš Suvalkų butų kooperatyvo pirmas nedideles patalpas, pamokos vykdavo draugijos būstinėje. Pradžioje mokė mokytojas Jonas Karčiauskas iš Punsko. Gintauto Marcinkevičiaus pastangomis po dvejų metų pamokos pradėtos vesti 5-ojoje pagrindinėje mokykloje, o nuo 1998 m. Suvalkų 4-ajame mokyklų komplekse pradėta mokyti lietuvių kalbos vidurinių

mokyklų moksleivius. Iš viso mokė 8 mokytojai. Pamokos vyksta ir dabar. Ilgiausiai lietuvių kalbos moko mokytoja Teresė Jonuškienė (ji dirba nuo 2005 m.).

Mokiniai pasirodavo įvairiuose kultūrinuose renginiuose, kuriuos organizavo Lenkijos lietuvių draugijos Suvalkų skyrius. Dalyvavo Vaikų šokių šventėje, Vaikų teatrų festivalyje, sąskrydyje, vasaros stovykloje „Lietuvos atgaja“ Lietuvoje, ekskursijose po mūsų kraštą ir į Lietuvą. Jiems būdavo rengiama eglutė. Mokinius aplankydavo įvairūs svečiai iš mūsų krašto ir Lietuvos.

Nuo 1962 m. Lietuvių visuomeninės kultūros draugijos Suvalkų rateliui, o vėliau Lenkijos lietuvių draugijos Suvalkų skyriui iš viso vadovavo 13 pirmininkų. Ilgiausiai, 20 metų – Teresė Uzdilaitė. Nuo 2014 m. šias pareigas eina labai darbšti ir energinga Onutė Virbylienė.

Pirmas patalpas būstinei gavo iš Suvalkų butų kooperatyvo 1986 m. (daugiabučio namo septintajame aukšte). Turėjome du nedidelius kambarius. Pereiti iš vieno į kitą reikėjo koridoriu. Tada lengviau buvo organizuoti veiklą. Nuo to laiko Suvalkų lietuviai pradėjo reguliariai rinktis savo patalpose. Dabartinėmis, jau penktomis, patalpomis esame patenkinti, kadangi jos didžiausios iš visų, iki šiol turėtų, esančios miesto centre ir šildomos. Galima laisvai repetuoti, rengti įvairius susitikimus. Jas išlaiko Lenkijos lietuvių draugija. Bijome, kad mūsų neiškeltų į kitą vietą.

Kostas Leončikas

Onutės Virbylienės nuotr.

Suorganizuota labai daug įvairių renginių ir susitikimų, ekskursijų į Lietuvą ir kitur. Mūsų skyriaus būstinėje viešėjo daug garbingų svečių iš Punsko ir Seinų krašto bei Lietuvos. Ne tik lietuvių, bet ir lenkų. Per pastaruosius keliolika metų buvo daug lengviau negu anksčiau organizuoti renginius dėl iš Lenkijos lietuvių draugijos ir Lietuvos gautos finansinės paramos. Už ją esame dėkingi.

LLD Suvalkų skyriaus veikla turėjo labai didelę reikšmę Suvalkų lietuvių gyvenime. Įsikūrė mėgėjų teatras, dainų ansambliai, pradėta mokyti vaikus lietuvių kalbos, leisti leidinį „Suvalkietis“, aukoti lietuviškas mišias, išleista nemažai knygų. Taip pat pirmieji organizaciniai susirinkimai dėl Suvalkų lietuvių vaikų darželio įkūrimo vyko mūsų būstinėje.

Ne taip seniai Suvalkuose įsikūrė jaunų suvalkiečių saviveiklininkų grupė „Sūduva“. Ji surengė labai didelius ir aukšto lygio kultūrinius renginius Suvalkų kultūros centre ir viešbutyje „Loff“. Programoje buvo vaidinimai, dainos ir šokiai. Renginiuose dalyvavo labai daug lietuvių, bet ir lenkų. Saviveiklininkams vadovauja Jolanta Malinauskaitė-Vektorienė, Arnoldas Vaznelis ir Alicija Kraužlytė.

2020 m. rugsėjo 1 d. Suvalkuose atidarytas lietuvių vaikų darželis. Organizacinius reikalus tvarkė Lenkijos lietuvių bendruomenės pirmininkė Jolanta Malinauskaitė-Vektorienė, šiuo metu einanti šios švietimo įstaigos direktorės pareigas. Reikėjo įdėti labai daug darbo. Tai reikšmingas įvykis Suvalkų lietuvių gyvenime. Dabar direktorė siekia įkurti Suvalkuose lietuvišką pagrindinę mokyklą. Linkime jai sėkmės šiame sunkiame ir atsakingame darbe.

Mūsų skyrius išsilaikė per 60 metų dėl labai didelio Suvalkų lietuvių pasiaukojimo remiant darbais ir pinigais.

Pirmosios lietuviškos mišios buvo aukojamos 1991 m. birželio 5 d. Saleziečių koplyčioje, kur dabar yra laidojimo namai „Hades“. Jas laikė du lietuviai vyskupai ir daug lietuvių kunigų. Be Suvalkų lietuvių, mišiose dalyvavo tautiečiai iš Lietuvos, grįžtantys iš Lomžos (čia jie dalyvavę susitikime su popiežiumi Jonu Pauliumi II). Kitas pamaldas 1992-05-17 laikė kun. Jonas Jurgis Macekas (Jan Jerzy Macek) Suvalkų Švč. Jėzaus Širdies bažnyčioje. Tą dieną vyko žuvusių Lietuvos partizanų Jurgio Krikščiūno ir Vytauto Prabulio paminklo Suvalkų kapinėse Bakalaževska g. atidengimas ir pašventinimas. Paminklą savo lėšomis pastatė Suvalkų lietuviai. Netrukus,

dar tais pačiais metais, Teresės Uzdilaitės ir Elenos Baranauskienės pastangomis pavyko gauti Elko vyskupo žodinį sutikimą reguliariai aukoti lietuviškas mišias Suvalkų Švč. Jėzaus Širdies bažnyčioje. Gavus sutikimą nuo 1992 m. liepos jos nuolat ir atnašaujamos, pradžioje kartą per mėnesį, vėliau du kartus. Mišias laikė kun. J. J. Macekas, vėliau prisijungė Lietuvos kunigai iš Punsko parapijos. Nuo to laiko mišias aukojė 16 kunigų, ilgiausiai, nuo 1999 m. – kun. Andžėjus Opanovskis (Andrzej Opanowski). Jis ir dabar patarnauja. Kartais pamaldas atnašaudavo Lietuvos vyskupai ir kunigai, Seinų parapijos kunigai, taip pat lietuvių išeivijos vyskupas Paulius Baltakis. Per jas aplankė ir Elko vyskupai. Nuo pat pradžių per kiekvienas mišias yra giedama.

2000 m. Suvalkų lietuviai savo lėšomis pastatė medinį kryžių, kuris stovi bažnyčioje ir dabar. Jį neseniai renovavo šios parapijos klebonas.

Didelis įvykis buvo iškilminga palaimintojo arkivyskupo Teofiliaus Matulionio relikvijų intronizacija (įvedimas) 2018-09-14 Švč. Jėzaus Širdies bažnyčioje. Iškilmingas mišias aukojė Kaišiadorių vyskupas Jonas Ivanauskas. Dalyvavo daug lenkų, lietuvių ir kunigų.

Po mišių bažnyčioje pasirodė dvylika įvairių kolektyvų, tarp jų Punsko choras „Džukija“ (du kartus), Skriaudžių folkloro ansamblis „Kanklės“, Kauno valstybinio muzikinio teatro artistai, Punsko parapijos jaunimo grupė.

2018 m. balandžio 29 d. Suvalkų kapinėse buvo atidengtas ir pašventintas paminklas 1864 m. sušaudytam kun. Jurgiui Dailidei. Pinigus šiam paminklui aukojė ne tik Suvalkų lietuviai.

Jau daugelį metų Suvalkų lietuviai nuolat tvarko senus lietuvių kapus. Labai daug pasidarbavo organizuojant mišias, susitikimus su kunigais ir kapų tvarkymą Teresė Uzdilaitė.

„Jotvingių Jorė“ 2022

MARYTĖ VAIČIULIENĖ

Po dvejų metų pertraukos (dėl COVID-19 pandemijos) šių metų balandžio 30 d. Jotvingių ir prūsų gyvenvietėje Ožkiniuose, po atviro dangumi, vėl vyko tradicinė pavasario, žalumos šventė – Jorė. Kaip paprastai ją surengė Jotvingių ir prūsų bendrija.

Saulėtą, tačiau vėsoką dieną į dailią maumedžių ir pušų supamą Jotvingių ir prūsų gyvenvietę atvyko grupelė ukrainiečių, nuolat gyvenančių Žitomiro mieste, o dabar apsistojuusių Šilainėje, svečių iš Lietuvos bei Suvalkų trikampio gyventojų, tarp jų Antanas Baudys, vienas iš minėtos bendrijos steigėjų. Šiomet renginys buvo kur kas kuklesnis nei prieš keletą metų. Nepasirodė liaudies ansambliai, nerėžė muzikantai, nebuvo mugės... Šventė vyko trečią mėnesį besitęsiančio kruvino karo Ukrainoje šešėlyje. Todėl vienas tikslų buvo palaikyti jau 67-ą dieną kovojančią su agresore kaimyninę šalį, pabendrauti su renginyje dalyvaujančiais jos piliečiais, priverstais bėgti nuo karo

Iš Jotvingių ir prūsų bendrijos archyvo

siaubo ir kuriam laikui apsigyvenusiais Punske bei apylinkėje.

„Jotvingių Jorė“ neatsiejama nuo baltų tradicijų. Tai apeiginė šventė, kuriai būdinga oficialiai nustatyta iškilminga tvarka, ceremonialas.

14 val. susirinkome prie simbolinio

Durbės mūšio obelisko, sustojome priešais Lietuvos, Prūsos ir Ukrainos vėliavas. Prie stiebų išsirikiavo Lietuvos, Ukrainos ir Suvalkų trikampio delegacijos. Jotvingių ir prūsų bendrijos pirmininkas Petras Lukoševičius pasveikino visus atvykusius su šia gražia pavasario švente, tiesiogiai kreipdamasis į ukrainiečius žodžiais „Slava Ukraini!“, teikiančiais jiems optimizmo ir vilties kovoje su užpuolikais. Iš klausėme Lietuvos, Latvijos ir Prūsos himnų, o skambant Ukrainos himnui buvo pakeltos visos trys vėliavos. Dalyvaujantys renginyje ukrainiečiai sugiedojo savo šalies himną, o po jo sudainavo ekspresyvią liaudies dainą „Červona kalyna“ (Raudonasis putinas), skirdami ją kovojančiai Tėvynei. Tai širdį verianti ryžto ir vilties daina, kuri po Rusijos invazijos tapo populiari ne tik Europoje:

„Oj, u luzi červona kalyna pochylilasja,
Čohos' naša slavna Ukraina zažurylasja.“

Iš Jotvingių ir prūsų bendrijos archyvo

Iš Jotvingių ir prūsų bendrijos archyvo

*A my tuju červonu kalynu pidimemo,
A my našu slavnu Ukrainu, hej, hej,
rozveselymo!..“*

*(Oi, pievoje raudonasis putinas nusviro.
Ko gi mūsų šlovinga Ukraina nuliūdo?
O mes tą raudoną putiną pakelsime,
O mes mūsų šlovingą Ukrainą, ei, ei,
pralinksminsime!..)*

Mus giliai sujaudino drąsus keturmetis Matviej savo stiprių balseliu. Prie paminklo pagerbėme žuvusius už laisvę aisčius bei kovojančios Ukrainos didvyrius, uždegėme žvakutes.

Žengdami grįstu keliu sustojome prie kito simbolinio akmens paminklo – Lietuvos karalystės obelisko. Čia vėlgi prisiminėme Lietuvos karalius ir kunigaikščius, pagerbėme juos uždegdami trispalves žvakutes. Susikaupę priartėjome prie Prūsos Alkos, kurioje suaugusių ukrainiečių delegacija uždegė geltoną, žalią ir raudoną žvakeles, o vaikučiai Milana, Arina, Milana ir Matviej padėjo lauko gėlių. Sustoję prie Lietuvos partizanų slėptuvės (bunkerio) pagerbėme Suvalkų trikampio lietuvių partizanus, žuvusius Lietuvos miškuose. Išrinktoji delegacija uždegė žvakutes. Ceremonialas baigėsi žemės lankymu.

Po eitynių Jotvingių ir prūsų bendrijos pirmininkas Petras visus šventės dalyvius pakvietė į „Latvių namą“,

kur bendrijos narės buvo paruošusios vaišes. Prie skoningai lauko žolynais ir geltonais pienu žiedais Birutės Čėplienės papuošto stalo ragavome skanios tradicinės Jorės sriubos „Dilgės“, kurią pagal naują lietuvišką receptą išvirė Nijolė Vyšniauskienė (jai talkino Elena Jurkūnienė, Danutė Lukoševičienė, Julija Račiuvienė, Jolanta Baudienė, Danutė Jurkūnienė). Vaišinomės kava, vaisių arbata, naminiai pyragais. Vaisių metu 5-metė Arina padeklamavo eilėraštuką apie savo gimtinę. Birutė pradžiugino ukrainiečių vaikučius staugmena. Įteikė jiems dovanėles: birbynes, fleitas bei jos pačios pagamintus žaisliukus – medinius vėjo malūnelius. Vyravo gera nuotaika.

Paliekant Jotvingių ir prūsų gyvenvietę, paklausiu svečių iš Ukrainos, kaip jie pas

mus jaučiasi. „Mums čia gera, esame globojami, aprūpinti, skiriate mums daug dėmesio, tačiau šiandien mūsų visų širdys ir mintys yra su artimaisiais Žitomire. Mano 19-metis sūnus ten likęs... Gedime dėl žuvusių tautiečių, gailime sužeistųjų, ištremtųjų, liūdime dėl sugriautų miestų, drebame dėl rytdienos ir... šio košmariško karo pabaigos... Norime kuo greičiau grįžti į savo gimtinę...“ – braukdamas ašaras atsako 8-metės Milanos mama Tatijana. Ir priduria: „Duže Tobi diakuju, Punkskas!“ (Labai Jums dėkojame, punskiečiai!)

Ir mes trokštame to paties. Dalijamės Jūsų skausmu ir tikime Jūsų didvyrių kovotojų pergale. Slava Ukraini!

Su užsieniečiais bendravo jų kalba (arba jiems suprantama), lydėjo juos į gyvenamąją vietą Šilainėje vertėjos Marytė Malinauskienė ir šių eilučių autorė.

Bendrijos pirmininkas Petras Lukoševičius nuoširdžiai dėkoja visiems padėjusiems surengti šią šventę ir visiems joje dalyvavusiems.

(Nuotraukose – 2019 metų „Jotvingių Jorė“)

Iš Jotvingių ir prūsų bendrijos archyvo

Pirmas gegužės sekmadienis pražydo spalviniais žiedais mamytėms

ASTA PEČIULIENĖ

Gegužės 1 d. visi sveikinome savo mamas. Šiemet šiek tiek kitaip nei paprastai tą dieną sukviatėme vaikučius į Punsko lietuvių kultūros namus – į Vaikų sąskrydį. Jo metu sveikinome mamytės. Į Vaikų sąskrydį atvyko per 150 vaikų iš įvairių lietuviškų įstaigų: Suvalkų lietuvių vaikų darželio, Punsko savivaldybės vaikų darželio, Punsko Dariaus ir Girėno pagrindinės mokyklos, Seinų lietuvių „Žiburio“ mokyklos, Vidugirių mokyklos, Punsko LKN. Dalyvavo ir Šilainėje gyvenantys ukrainiečiai vaikučiai. Visi atsinešė pačių pagamintas popierines spalvines gėlytes mamoms. Koncerto vedėjai buvo Ieva ir Jonas Kalinauskai (sesė su broliu), paruošti rež. Jolantos Malinauskaitės-Vektorienės.

Pradžioje norėta šventę organizuoti prie Punios ežero, gamtoje. Vis dėlto šaltas pavasaris ir vaikų ligos, negalavimai lėmė, jog renginys atkeliaavo į LKN koncertų salę. Daugelis mokytojų apgailestavo, kad ne

visi vaikai dėl ypač gausių susirgimų galėjo pasirodyti scenoje. Tačiau šventė neklausė, ar tu gali. Jei sveikas – eini, jei sergi – lieki namuose. To mus išmokė ir pandemijos laikotarpis. Taigi scenoje vadovai stengėsi kiek įmąnydami, nors manau – čia

ne kokybė, bet vaikų intencijos svarbiausios. Visi (kad ir kokios sudėties grupės, kad ir kaip pabyrėję) nuoširdžiausiai sveikino patį brangiausią žmogų gyvenime – Mamą.

Mamytėms skirtos gražiausios dainos, eilės ir šokiai. Vaikų sąskrydį pradėjo Punsko LKN vaikų vokalinė grupė „Balsynėlis“ (vad. Egidija Grimalauskienė). Mažųjų grupė atliko tris dainas: „Šimtas pipirų“, „Mamos suknelė“ ir „Dovana mamai“. Antrieji savo mamytės sveikino Suvalkų darželinukai. Jie deklamavo eilėraštukus, padainavo daineles „Labas rytas“ ir „Žibuoklėm pražydo“, pašoko „Kac kac kačiukai“. Juos rengė mokyt. Rūta Balytienė ir vad. Alicija Krauzlytė. Vidugirių mokyklos išėjo į sceną kapela ir šokėjai. Jie pašoko ratelį „Čiužina lapė“, šokį „Kiškelis“, padainavo dainą „Mama“. Vidugirių mokyklos atlikėjus ruošė mokyt. Irena Kalinauskienė. Punsko

savivaldybės vaikų darželio 3 ir 4 metų vaikučių „Ežiukų“ ir „Meškiukų“ grupės sušoko „Jurgelį meistrėlį“. Vaikučių mokytojos Vida Stankevičienė ir Asta Žukauskienė.

Šokiais mamytes sveikino Punsko lietuvių kultūros namų vaikų meno studijos „Puniukai“ dvi vyresniųjų grupės. Jos padovanojo „Spraigipolkę“ ir „Vai dūdą“ (vad. Asta Pečiulienė). O „Puniukų“ kapela sugrojo svaigų valsą (vad. Artūras Pečkaitis ir Arūnas Lekešys). Seinų lietuvių „Žiburio“ mokykla padovanojo šūsnį dainų ir muzikinių kūrinių. Jaunieji muzikantai pūtė birbynes, berniukų ansamblis skudučiavo. Pabaigoje visi seiniškiai atliko giesmę „Tau, Marija“. Mokyt. Arnoldas Beinaris nėrėsi iš kailio, kad scenoje pasirodytų, kas tik gali, mat daugelis artistų tą dieną sirguliavo.

Punsko mokyklos moksleiviai, vadovaujami Birutės Venslauskienės, skyrė mamoms linksmas eiles, kurias deklamavo Nataša Janulevičiūtė ir Olivija Venslauskaitė, akordeonu E. Uzdilos grojamą valsiuką bei ketvirtokių atliekamą dainą „Tu vėjo paklausk“. Maloniai nustebino mokytojos suburtas instrumentinis kolektyvas (dvi gitaros, dvi ukulėlės ir kachonas), akompanuojantis dainai. „Jotvos“ mergaičių ir jaunių grupės scenoje atliko mergaičių šokį

„Šokdynės“ ir „Obelytę“ (vad. Kornelija Mauliūtė).

Scenoje savo mamytes pasveikinti suskubo ir ukrainiečiai vaikai, laikinai gyvenantys Šilainėje. Juos globoja vad. K. Mauliūtė. Kas eilėraštuką pasakė, kas sveikinimą iš širdies, o vad. Kornelija su sesutėmis Greta ir Ida Bobinaitėmis atliko populiarią ukrainietišką dainą „Červona kalyna“.

Meno programėlę užbaigė „Balsynėlio“ vyresnėlės (vad. Egidija Grimalauskienė). Jos padainavo „Pagauk mano dieną“, „Namai, kur tebelaukia“,

„Visa širdim“ ir finalinę „Aš labai myliu savo mamą“. Skambant pastarajai dainai visi vaikai suskubo nešti savo mamytėms popierines gėlytes, kurias pasigamino patys arba su savo mokytojais. Vaikai mamas apkabino, glaudėsi, linkėjo, kad mamytės jų niekada neapleistų, bučiavo ir džiaugėsi.

Nuoširdžiai dėkojame Punsko mokyklos mokytojai Julijai Zielinskienei, kuri su svetainėje besilankančiais mokiniais Punsko kultūros namų atlikėjams padarė apie 40 gražiausių pavasario žiedų. Jais pradžiuginome ne vienos mamytės akis ir širdį. Labai ačiū darželių, mokyklų vadovams, mokytojams, ansamblių vadovams, kurie su savo auklėtiniais padovanojo mamoms margaspalvį koncertą. Ačiū, kad visi susitelkėm į vieną būrį ir šią šventę skyrėme brangiausiajam žmogui – Mamai. Dėkoju rėmėjams, Lenkijos vidaus reikalų ir administracijos ministerijai, kuri remia Punsko LKN ansamblių veiklą. Lėšos skiriamos tiek „Balsynėlio“, tiek „Jotvos“, tiek „Puniukų“ gyvavimui.

Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych
i Administracji

Paskaita su Vytautu V. Landsbergiu

JURGITA STANKAUSKAITĖ

Gegužės 16 dieną Punske vyko pirmieji Poezijos pavasario susitikimai. Turėjome progą pasiklausyti svečių iš Lietuvos kūrybos, pasisakymų įvairiomis temomis. Šiais metais į Suvalkų kraštą atvyko Gintaras Grajauskas, Vytautas V. Landsbergis ir Kornelijus Platelis.

Gintaras Grajauskas – poetas, prozininkas, dramaturgas, eseistas, dainų autorius ir atlikėjas. Gimė 1966 m. vasario 19 d. Marijampolėje. Dienraščio „Klaipėda“ literatūrinio leidinio „Gintaro lašai“ sudarytojas. Nuo 2008 m. Klaipėdos dramos teatro literatūrinės dalies vedėjas; bliuzroko grupės „Kontrabanda“ narys; nuo 1995 m. Lietuvos rašytojų sąjungos narys; vienas iš kasmet Klaipėdoje vykstančio tarptautinio teatro festivalio „The ATRIUM“ organizatorių.

Vytautas V. Landsbergis – poetas, prozininkas, dramaturgas, publicistas, teatro ir kino režisierius, vaikų rašytojas, politiko Vytauto Landsbergio sūnus. Įkūrė kino ir vaizdo studiją „A propos“; išleido daug dainų ir pasakų kompaktinių plokštelių; sukūrė spektaklių vaikams ir suaugusiems. Kūrybinės stovykloms vaikams ir paaugliams „Dominyko atostogos“ kūrybos vadovas. Nuo 2005 m. Lietuvos rašytojų sąjungos narys.

Kornelijus Platelis – poetas, vertėjas, valstybės veikėjas. Gimė 1951 m. sausio 22 d. Šiauliuose. Nuo 1990 m. „Poetinio Druskininkų rudens“ valdybos pirmininkas. Lietuvos meno kūrėjų asociacijos prezidentas, Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos, Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo tarybų narys. Nuo 1988 m. Lietuvos rašytojų sąjungos narys.

Šiais metais pavyko dalyvauti literatūros paskaitoje Punsko Dariaus ir Girėno pagrindinės mokyklos bibliotekoje. Susitikimas vyko su vaikų rašytoju Vytautu V. Landsbergiu. Pirmiausiai mokinukai paruošė trumpą meno programą pagal svečio apysaką „Berniukas ir žuvėdros“. Šiame kūrinyje ne tik vaikai, bet ir suaugusieji gali ieškoti savo paties atspindžių, iš klausimų formuoti atsakymus, spręsti savo problemas, susidraugauti su savim. Ne be reikalo Lietuvoje sakoma, kad ši apysaka prilygsta alegorinei pasakai „Mažasis princas“. Paskaitos tikslas buvo pabendrauti su vaikais, pabandyti paprastais žodžiais paieškoti atsakymų į klausimą, kas yra kūryba. Nekantriai laukėme atsakymo į tokį sudėtingą klausimą, tuo labiau kad jis buvo užduotas vaikams. Rašytojas V. V. Landsbergis, turėdamas labai daug darbo su vaikais patirties, nepaprastai įdomiai ėmė rutulioti paskaitėlės temą.

Kūryba gali būti įvairi. Vieni gali gėlytes teplioti ant namo sienų ir taip papuošti savo namus, o kiti – ieškoti grožio sielos gėlmėje. Anot rašytojo, galbūt mums gali pasirodyti keista, tačiau gražiausi dalykai gimsta iš skausmo, iš sielvarto. „Lietuvių kalboje turime gražų žodį SIELVARTAS“, – kalbėjo V. V. Landsbergis. Tai sielos vartai į kažką neapčiuopiamo ir jaučiamo tik pačiam išgyvenančiam skausmą. Pavyzdžiui, rašymas gali padėti išgydyti sielvartą. Rašytojas pasakojo: „Nori ar ne, reikia sugrįžti prisiminimais į skausmingą momentą, pereiti sielos vartus, išlukštenti liūdesio priežastį ir per išpažintį, šiuo atveju rašymą, užgydyti žaizdas.“ Tiesą pasakius, mes, lietuviai, tikrai esame drovūs ir nelabai linkę pasipasakoti, išlieti skausmą, pasikalbėti apie tai, kas mus liūdina. Taip buvo visais laikais ir mes nuo savo prigimties niekur nepabėgome. Dėl to lietuvių

Vidos Valinčienės nuotr.

kultūroje turime raudas. Šiandien jas išgirsti nepaprastai reta, tačiau, pagal „Visuotinę lietuvių enciklopediją“, raudos ilgiausiai išliko būtent Dzūkijoje. Čia galima paminėti visas lietuvių liaudies dainas, kurių žodžiuose nuskamba liūdna gaida. Keistai skamba, kad grožis ateina per skausmą, tačiau norint tuo įsitikinti, užtenka pažvelgti į klasikinės literatūros kūrinius ir įsigilinti į jų atsiradimo priežastis.

V. V. Landsbergis labai daug dirba su vaikais. Kasmet organizuojamoje vasaros stovykloje „Dominyko atostogos“ jie turi galimybę kurti vaizdo įrašus, spektaklius arba pasakas. Tenka pažinti vaikus, ištraukti iš jų prisiminimus, tampančius stovyklos darbo temomis. Tuokart bibliotekoje susirinkusius vaikus V. V. Landsbergis irgi paragino sukurti istoriją, kuri galėtų būti, pavyzdžiui, puikiu filmo siužetu. Rašytojas taip paprastai

viską jiems papasakojo, kaip būtų galima pradėti kurti nuo pačio jų trumpiausio prisiminimo, kad vaikai labai greitai įsijungė į kūrybines dirbtuves. Tuo pačiu jiems buvo įrodyta, jog kurti gali visi. Per šią paskaitą buvo perskaitytos kelios iš Ukrainos pabėgusiųjų ir Lietuvoje apgyvendintųjų istorijos. Jos šokiruoja, stebina jauno žmogaus branda ir gebėjimu atsiverti per rašymą. Tais tekstais rašytojas norėjo vaikams paaiškinti, kad jauno žmogaus kiekviena patirtis ugdo, galbūt kartais per greitai priverčia užaugti, bet prisiminimų pagrindu pasaulyje gimsta kūriniai. Nebūtinai liūdni ar baisūs.

Parinkus istorijai tinkamą apvalkalą, galima sukurti labai vertingą turinį.

Per paskaitą rašytojas pasidalijo labai įdomiais savo prisiminimais, tikėtina, lėmusiais jo pasirinkimą gyvenime imtis rašymo ir kūrybos. Pasirodo, V. V. Landsbergis buvo labai padūkęs berniukas, mėgstantis užsiimti bet kuo, tik ne pamokomis. Nuo vaikystės turėjo gerą vaizduotę, mokėjo kurti įtikinamas istorijas. Kartą jo melagingos istorijos privedė prie rimto pokalbio su tėvu. Jis jam ir pasakė, kad kurdamas melą gali turėti du pasirinkimus: ateityje atsidurti kalėjime arba išnaudoti savo gabumus kūryboje. Laimei, berniukui ši pamoka nenuėjo veltui pasirenkant antrąjį variantą. Jis pasakojo, kad savo gebėjimus išnaudodavo mokyklos spektakliuose, kuriuos kurdavo su klasės draugais. Patys, be mokytojų pagalbos. Rašytojas paskaitos dalyvius paragino

nebijoti kurti, nelaukti mokytojų skatinimų, o patiems imtis iniciatyvos, pavyzdžiui, spektaklį pastatyti.

Dalyvavimas paskaitoje labai daug gėrio atnešė, atvėrė mąstymo galimybes. V. V. Landsbergio pasakojimai, kaip ir jo parašyta apysaka „Berniukas ir žuvėdros“, rodos, kalbėjo apie mus pačius, paliesdami sielos gelmes. Po šios paskaitos vakare parodytas dokumentinis filmas „Vanago portretas“ užpildė visos dienos įspūdžius. Kūryba nėra bet kas, o tai, kas išeina iš kūrėjo sielos.

Renginio rėmėja – Lietuvos kultūros taryba.

Savo įspūdžiais pasidalijo renginio dalyvė Laisvė Jurkiūnaitė:

Gegužės 16-ąją mūsų mokykloje apsilankė poetas, muzikas, kompozitorius, režisierius Vytautas V. Landsbergis. Kartu su klasės draugais ir mokytojais sukūrėme trumpą spektakliuką. Pavaizdavome V. V. Landsbergio knygos „Berniukas ir žuvėdros“ veikėjus. Susitikimo metu susėdome prie stalo, draugės pavaišino arbata. Džiugu, kad kartu su mumis buvo ir mūsų gerbiamas mokyklos direktorius Jonas Vydra. Poetas papasakojo apie savo pomėgius, darbus ir kartu sukūrėme trumpą filmą. Aktoriais tapome mes patys. Man labai patiko ši pamoka ir V. V. Landsbergio asmenybė. Pabendrauom ir susidraugavom. Niekada nepamiršiu šio išgyvenimo.

Prieš susitikimą bibliotekoje pakabinome mandalų, paruošėme šio poeto knygų parodą. Kai kurias net perskaitėme, bet labiausiai susikauptėme ties „Berniuku ir žuvėdromis“.

Vakare dalyvavau renginyje Punsko lietuvių kultūros namuose. Poetas pagrįjo ir padainavo. Parodyti du filmai.

 LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

GLOBALI LIETUVA

Išvyka į Bieščadus

NATALIJA CHŠANAUSKAITĖ, GABIJA PETRUŠKEVIČIŪTĖ

Gegužės 4 d. 3 val. ryto prasidėjo mūsų mokyklos mokinių ekskursija į Bieščadus. Šioje keturių dienų išvykoje dalyvavo šeštokai, septintokai ir aštuntokai.

Pirmąją dieną aplankėme Lenkijos parlamentą Varšuvoje. Paskui po kelių valandų atvažiavome į vietą, kur plaukiuojame laivu. Stebėjome gražius vaizdus, kvėpavome grynu oru. Vėliau nuvykome į Lesko pilį, kur apsistojome.

Antrąją dieną pradėjome visai kitaip – važinėjome dviračiais. Buvo labai smagu, bet reikėjo laikytis tam tikrų taisyklių. Mat dviračiais važiuojame traukinio bėgiais, todėl jie buvo neįprasti: su keturiais ratais, sveriantys apie 700 kg ir visi oranžiniai. Vėliau mūsų laukė įvairūs žaidimai. Pradžioje miške ieškojome lobio. Aišku, visiems pasisekė rasti. Grįžus iš miško, žaidimai tęsėsi. Mėtėme mažais kirvukais, pasagomis, kaliošais (guminiu apavu), šaudėme iš lanko ir

Is Punsisko mokyklos archyvo

kalėme vėnis į medį. Po visų žaidimų lankėme muziejų, kur matėme gyvūnų iškamšas. Buvo įdomu – stebėjome vilkus, lapas, įvairius paukščius, tarp jų

juodąjį gandrą, vabalus bei elnių ragus. Jie buvo dideli, dar niekur nematyti.

Trečiąją dieną lipome į kalnus. Buvo sunku, bet pasiekėme užsibrėžtą tikslą. Kopėme 4,5 val. Išvydome nuostabų kraštovaizdį, sužinojome istoriją, susijusią su ta vieta (Połonina Caryńska).

Diena dar nesibaigė. Pamatėme čia gyvenančius stumbrus. Jie mažesni už tuos, kurie Beloveže, bet spalva tokia pati. Sužinojome, kad Bieščadų kalnuose ir Beskiduose gyvena apie 100 rudųjų meškų ir beveik 200 stumbrų.

Ketvirtąją dieną reikėjo atsiveikinti su Bieščadais ir vykti namų link. Apie 7 val. išvažiavome į Varšuvą. Kelias valandas praleidome didžiausiame Lenkijoje ir viename didžiausių Europoje vandens parkų „Suntago“. Visi smagiai šėlome.

Grįžome namo laimingi, kupini įspūdžių ir neišdildomų prisiminimų. Bieščadai sužavėjo savo gamta, kuri tarsi nepaliesta žmogaus.

Is Punsisko mokyklos archyvo

Ukrainos valstybingumo istorija

DARIUS VILIMAS

Rusijos vadovo kalba įsiveržimo į Ukrainą išvakarėse rodo, kad jis ne tik prastai mokėsi mokykloje, bet ir pilnas pykčio bei pagiežos kaimyninėms tautoms, nenorinčioms susisieti su „rusų pasauliu“. Ypač juokingai skamba V. Putino teiginys, kad Ukrainą sugalvojo tik V. Leninas 1918 m., o iki tol nebuvo nei ukrainiečių tautos, nei jokių valstybingumo formų. Ar tikrai?

Jau Antikoje pietinę Ukrainos dalį, Juodosios ir Azovo jūrų pakrantes palietė graikų kolonizacija, ėmė kurtis graikų miestai-valstybės. Vėliau tos teritorijos perėjo romėnų, po to ir bizantiečių žinion. Paskui per Ukrainos teritoriją praslinko keletas galingų Tautų kraustymosi bangų (hunai, gotai ir kiti), o maždaug V a. po Kristaus ten pasirodė dabartinių slavų protėviai. Kijevo Rusios, neturinčios nieko bendro su dabartine Rusija, istoriją pradėjo karingieji vikingai iš Skandinavijos, VIII–X a. buvę visos Europos siaubu. Plėsdami žemyno pakrantes, jie visur ieškojo grobio, o labiausiai juos masino turtingasis Konstantinopolis, Bizantijos sostinė. Trumpiausias kelias iš vikinų tėvynės į Bizantiją ėjo per rytų slavų žemes. Danų vikingas Riurikas iš pradžių užėmė Naugardą (Novgorodą), jo įpėdinis Olegas – 882 m. ir Kijevą. Kiti šios dinastijos valdovai plėtė valstybę, Kijevo Rusia apėmė didelę teritoriją nuo Lenkijos vakaruose iki Volgos Bulgarijos (dab. Totorija) rytuose, šiaurėje nuo Suomijos įlankos iki pietinių Ukrainos stepių. 988 m. Kijevo Rusios valdovai priėmė krikštą bizantietišku pavyzdžiu, taigi tapo stačiatikių pasaulio dalimi.

XII a. Kijevo Rusia suskilo į keletą, po to į keliolika kunigaikštysčių, kurias valdė Riurikaičių dinastijos atstovai. Tolimesni ar artimesni giminaičiai dažnai pešėsi tarpusavyje, o didžiausias prizas buvo Kijevas, nes jį valdęs asmuo vadintas didžiuoju kunigaikščiu, turėjęs didžiausią autoritetą. Po mongolų chano Batyjaus antpuolio 1237–1240 m. šimtai Kijevo Rusios kunigaikštysčių miestų ir kaimų virto rūkstančiais griuvėsiais, o nuniokotos jų teritorijos pakliuvo mongolų-totorių priklausomybėn. Šiaurės rytuose likusias Rusios teritorijas totoriai valdė ilgiausiai, o štai pietvakariuose likusios žemės pakliuvo į stiprėjančios Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės globą.

Lietuvos valstybė iš pradžių pajungė dab. Baltarusijos teritorijoje esančias Kijevo Rusios kunigaikštystes. Gedimino laikais atėjo ir ukrainietišku žemių eilė. Po mūšio prie Irpenio 1323 m. lietuviai užėmė Kijevą, o pasibaigus vietinei kunigaikštysčių dinastijai Haličo-Voluinės (dab. Vakarų Ukraina) kunigaikštystėje 1340 m., dėl jos žemių kovojo su Lenkija ir Vengrija. Po kelių karinių susidūrimų Haličas liko Lenkijai, o Voluinė atiteko lietuviams. Pietuose LDK sėkmę užtvirtino Algirdo pergalė prieš totorius prie Mėlynųjų Vandenių (1362/1363 m.). Po jos lietuvių įtakos teritorija nusidriekė iki Pajuodjūrio stepių. Nors Vytautas ir pralaimėjo su totoriais prie Vorsklos 1399 m., mūsų įtaka pietų Ukrainoje tęsėsi iki pat XV a. pabaigos. LDK valdovai sodino į Krymo chanų sostus savo statytinius, o piečiausias LDK taškas buvo Chadžibėjaus uostas (ten dabar Odesa).

Kol nuo XIV a. šiaurėje kylanti Maskvos kunigaikštystė klusniai vykdė savo valdovų – Aukso Ordos chanų įsakymus ir mokėjo duokles, kartu perimdama pagrindinius totorių valstybės santvarkos bruožus, būdingus rytų despotijoms, LDK valdžia mažai keitė prijungtųjų teritorijų gyvenimą. Vietiniai gyventojai privalėjo mokėti duoklę Vilniuje rezidavusiam didžiajam kunigaikščiui ir karo atveju atsiųsti pagalbon jam savo pulkus. Mainais gaudavo karinę apsaugą. Ukrainiečių istorikai iki šiol lietuvius vadina pačiais švelniausiais „okupantais“.

Stepių zonoje nuo Dniestro vakaruose iki Dono rytuose driekėsi niekieno žemė, tyrlaukis, slavų vadinamas „Dikije Polia“ (Tuštieji Laukai), užėmęs didelę Ukrainos dalį. Nominaliai ta žemė priklausė LDK ir totoriškam Krymo chanatui, bet gyventojų ten beveik nebuvo, nes tyrlaukį dažnai niokojo totoriai. Kaip tik nuo XIV a. čia ėmė kurtis įvairios kilmės gyventojai, valstiečiai, smulkūs bajorai ar šiaip nuotykių ieškotojai. Ilgainiui jie suformavo kazokų sluoksnį. Kazokų vardas kilęs iš turkiško žodžio *kazak* ir reiškia laisvą žmogų. Stepėse apsigyveno vis daugiau asmeniškai laisvų ginkluotų žmonių, jie palengva virto reikšminga organizuota karine jėga, tai buvo Zaporozės Sečė. Nuo XVI a. pab. padaugėjo šių karių susirėmimų su lenkais (Ukraina po 1569 m. priklausė Lenkijos karalystei), kurie siekė palengva kolonizuoti derlingas, bet tuščias žemes. Kazokai mielai dalyvaudavo įvairiuose karo žygiuose. Savo kilme jie buvo stačiatikiai, labai priešiskai žiūrėję ir į katalikų, ir

į unitų (vadinamųjų graikų katalikų, sukurtų 1596 m. bažnytinės Brastos unijos) veiklą. Ši karingų žmonių masė buvo tikras galvos skausmas ATR valdžiai, ji dažnai maištaudavo, neklausė Varšuvos ar tiesiog plėšikaudavo ne tik savo, bet ir totorių ar net turkų valdose.

Lūžio tašku ukrainiečių istorijoje tapo kazokų sukilimas prieš ATR valdžią. 1648–1654 m. ATR krėtė žiaurus vidaus karas, kazokai smarkiai niokojo dvarus ir miestus, keletą kartų sumušė Lenkijos kariuomenę, įsiveržė ir į LDK teritoriją. Maskva atidžiai stebėjo įvykius kaimynystėje ir į kazokų reikalus įsikišo tik po šešerių vidaus karo metų, apsiskelbusi tikėjimo brolių stačiatikių gynėja (ar tai neprimena šiandienos rusakalbių gynimo šūkių?). 1654 m. Perejaslavlio Radoje kazokai pareiškė pasiduodantys Maskvos carui. Prasidėjęs trylikametis karas (1654–1667) tarp ATR ir Maskvos mūsų istorijoje išliko kaip „tvanas“. Lietuvą ir Lenkiją užplūdo maskvėnų ir kazokų, vengrų, totorių, švedų armijos. Jau atrodė, kad valstybė žlugs, bet susikivirčius buvusiems sąjungininkams, grobikus pavyko išvyti. Karo sėkmei grįžus į lenkų ir lietuvių pusę, kazokams 1658 m. pasiūlyta vadinamoji Hadziačo unija. Ji numatė dvinarės (Lenkija-Lietuva) ATR performavimą į trinarę Lenkijos-Lietuvos-Rusijos (t. y. Ukrainos) valstybę. Kazokai reikalavo sulyginti katalikų ir stačiatikių teises, norėjo tapti valdančiosios „bajoriškosios tautos“ atstovais. Žinoma, kad tai labai nepatiko Maskvai. Kazokų etmonas tuoj pat pakeistas maskvėnams palankiu asmeniu. Regis, nesvarbu istorijos epizodas, bet tai buvo reali galimybė ukrainiečiams...

Po pralaimėto karo Rytų Ukraina su Kijevu atiteko Maskvos valstybei. Atsikariautoje teritorijoje įkurtas Hetmonatas, pusiau karinė kazokų autonomija. Kazokai rinko (po to jis būdavo skiriamas) savo etmoną,

pavaldų Maskvai. Piečiau likusi Zaporožės Sečė tapo pusiau nepriklausoma bendra ATR ir Maskvos valda. Bet iš tiesų laisvė taip giliai įaugo į kazokų gyvenimo būdą, kad jų etmonai linkdavo tai į lenkų, tai į maskvėnų ar net į totorių pusę. Pagaliau tai įgriso rusams ir imperatorės Jekaterinos II (1762–1796) valdymo laikais panaikintas ir Etmonatas, ir Zaporožės Sečė. Derlingos ukrainietiškos žemės pradėtos dalinti rusų dvarininkams, o daug kazokų iškelta į rytus, į šiaurės Kaukazą ir Kazachstaną, kur jie turėjo carams padėti kovoti su vietinėmis tautomis.

Abiejų Tautų Respubliką pasidalinus Rusijai, Prūsijai ir Austrijai, Ukraina atiteko dviem imperijoms. Vakarinė, mažesnė, jos dalis atiteko Austrijos (nuo 1866 m. Austrijos-Vengrijos) imperijai. Kadangi ši valstybė jungė savyje keliolika tautų, o jai vadovavo negausūs Austrijos vokiečiai katalikai, valdančioji Habsburgų dinastija turėjo švelninti kitų tautų padėtį. Iš pradžių sulygintos vokiečių ir vengrų teisės, po to atėjo eilė ten gyvenusiems slavams. XX a. pradžioje Austrijoje-Vengrijoje buvo apie 4 mln. rusinų (ukrainiečių), o didžioji ukrainiečių tautos dalis, daugiau kaip 22 mln. žmonių,

Skulptūra Tarasui Ševčenkai, Ukrainos rašytojui, poetui, dailininkui, įkvėpusiam ukrainiečių tautinį sąjūdį, Vilniuje

gyveno carinėje Rusijoje. Habsburgai buvo sąlyginai tolerantiški savo pavaldiniams rusinams, bet Peterburge rezidavę carai laikė ukrainiečius ir baltarusius tik didžiarusių (rusų) tautos dialektais ir žiūrėjo į juos su neslepiaimu įtarumu, trukdė ukrainiečių kultūrinę veiklą. Skirtingai negu Rusijoje, kuri 1839 m. panaikino Unitų bažnyčią, prievarta paversdama visus unitus stačiatikiais, ši bažnyčia ir toliau veikė Austrijoje-Vengrijoje (panaikinta sovietų tik 1946 m.). Bet kaip tik rusiškoje Ukrainos dalyje gimė jų tautinio atgimimo dainius Tarasas Ševčenka (1814–1861), poetas, dailininkas ir visuomenės veikėjas, beje, jaunystėje

mokėsis ir Vilniaus universitete.

Kijevo Rusia kalbėjo viena kalba. Kalbiniai skirtumai išryškėjo po to, kai totorių nuniokotas kraštas atiteko kelioms valstybėms. Jau XIV a. LDK slavai ir maskvėnai kalbėjo skirtingomis kalbomis ir nelabai vieni kitus suprato. Lietuvių valdose vartota kalba vadinta rusėnų arba rusinų (ruskij), o Maskvoje – maskvėnų. Šios kalbos palengva tolo viena nuo kitos, nors ir išliko gana panašios. Beje, jei ne Liublino unija, atskyrusi ukrainietiškas teritorijas nuo LDK, šiandien turbūt turėtume vieną rusėnų (ar ukrainiečių) kalbą, o ne dvi – ukrainiečių ir baltarusių.

Pirmasis pasaulinis karas palaidojo senąsias imperijas. Po 1917 m. vasario revoliucijos Rusijoje sukruto ir ukrainiečiai – jau tų metų pavasarį Kijeve susirinko Centrinė Rada, kuri iš pradžių siekė autonomijos Rusijos sudėtyje, o po bolševikinio perversmo paskelbė Nepriklausomybę. Austrijai-Vengrijai pralaimėjus karą, 1918 m. pabaigoje paskelbta Vakarų Ukrainos Liaudies Respublika (VULR) su sostine Lvovu. Pokario sąmyšyje ukrainiečiams sekėsi permainingai. Vakarų Ukraina iki 1919 m. vasaros kariavo su atsikūrusia Lenkija, Rumunija ir Čekoslovakija. Suspausta iš visų pusių, VULR žlugo. ULR iš rytų spaudė bolševikinė Rusija, kuriai padedant paskelbta Ukrainos Sovietinė Liaudies (vėliau – Socialistinė) Respublika. Pilietinio karo (1917–1920) metu Ukrainos teritorija žygiavo vokiečių, po to lenkų, baltųjų rusų generolų A. Denikino ir P. Vrangelio armijos. Ukrainoje tuomet egzistavo ir kiti valstybiniai dariniai. Galima prisiminti vietos totorių suorganizuotą Krymo Liaudies Respubliką 1917–1918 m. arba Nestoro Machno 1919–1921 m. anarchistinę „laisvąją teritoriją“ su sostine Gulij Polėje (kaip tik prie šio miesto dabar vyksta aršūs mūšiai).

Bolševikams pavyko užimti didžiąją Ukrainos dalį, nors ir teko,

pralaimėjus karą su Lenkija, jai atiduoti Vakarų Ukrainą su Lvovu. Ukrainos SSR buvo tarp formalių Sovietų Sąjungos steigėjų 1922 m. Žinoma, kad viskam vadovavo Maskva, o Sąjungos respublikų valstybingumas tebuvo menamas. Pirmaisiais SSRS metais, kol vyko pjautyinės tarp V. Lenino įpėdinių, sovietinės respublikos gavo trumpą atokvėpį, kai leista plėtoti tautinę kultūrą. Vadinamoji ukrainizacija vyko maždaug iki 1930 m. Po to grįžo nuožmi rusifikacija, bet žiauriausias smūgis ukrainiečiams suduotas vadinamojo Holodomoro (didžiojo bado) metais, 1932–1933, kai dėl sovietinės valdžios išprovokuoto bado mirė įvairiais skaičiavimais nuo 4 iki 12 mln. Ukrainos gyventojų. Bado iš tiesų nebuvo, bet visos valstiečių atsargos būdavo atimamos jėga. Konfiskuoti grūdai eksportuoti į užsienį, o už juos gautais pinigais J. Stalinas finansavo industrializaciją, ruošdamasis karu „išvaduoti“ visą likusįjį pasaulį. Bolševikus erzino ir ukrainiečių nenoras eiti į kuriamus kolūkius. Holodomoras šiandien oficialiai pripažintas genocidu prieš ukrainiečių tautą, o demagogiški rusų bandymai įrodyti, kad badas Ukrainoje tebuvo kito, visasąjunginio, bado dalis, atrodo ciniški. Todėl nenuostabu, kad prasidėjus SSRS ir Vokietijos karui 1941 m. daug ukrainiečių sutiko vokiečius kaip išvaduotojus.

Kalbant apie Antrąjį pasaulinį karą Ukrainoje paminėtinas ir kontroversiškas Stepanas Bandera (1909–1959). Tai vienas iš Ukrainiečių nacionalistų organizacijos (OUN) lyderių. OUN susikūrė ukrainietiškoje Lenkijos dalyje dar ketvirtojo XX a. dešimtmečio pradžioje. Pirmiausia kovojo su lenkų valdžia, po SSRS įsiveržimo 1939 m. pradėjo kovoti ir su bolševikais. Karo pradžioje ukrainiečių nacionalistai entuziastingai sveikino vokiečių kariuomenę, net paskelbė Ukrainos valstybės atkūrimą Lvove 1941 VI 30. Kovojo

vokiečių pusėje Rytų fronte, bet po to nusivylė ir hitlerininkais. Karo metais šios organizacijos pagrindu susikūrusi Ukrainos sukilėlių armija (UPA) kovojo ir su vokiečiais, ir su sovietais, ir su lenkais. Istorikai primena UPA vykdytus pogromus, kovą su žydais ir Voluinės lenkų žudynes 1943–1944 m. (nužudyta apie 60000 žmonių). Sugrįžus Raudonajai armijai, UPA Vakarų Ukrainoje kariavo su ja beveik iki 1960 m. Tai buvo didžiausia antisovietinė partizaninė grupuotė SSRS teritorijoje. S. Bandera šiandien Ukrainoje vadinamas didvyriu, nors Rusijoje, Baltarusijoje ir Lenkijoje jis vertinamas kaip žiaurus nacionalistas.

Taigi ukrainietiškas valstybingumas yra žymiai senesnis už maskvietiškąjį (rusiškąjį). Kai pirmą kartą paminėta Maskva (1147 m.), Kijevas jau egzistavo keletą šimtmečių. Ukrainos vardas metraščiuose pirmą kartą irgi paminėtas XII a. (1187 m.). Ukrainiečiai juokiasi, kad tuomet, kai Kijevas buvo didžiulis miestas, Maskvos vietoje dar ošė gūdus pelkėtas miškas. Buvęs nuolankus totoriškosios Aukso Ordos vasalas Maskva, pasisavinusi Rusios vardą, jį transformavo į Rusiją ir apsiskelbė esanti Kijevo Rusios paveldėtoja bei slavų žemių „surinkėja“. Teisingai sakoma, kad jei neturi savo istorijos, ją reikia susigalvoti arba pavogti!

Ukrainos tautą
galima paremti
pervedant pinigų į sąskaitą.

Banko sąskaita:
LT17 7300 0101 4089 4869

Gavėjas:
VšĮ Mėlyna ir geltona
(sąskaita Lietuvoje)

Rokiškio rekordininkas

ROKIŠKĖNAS LIUDAS TALIUNEVIČIUS

Atrodo, kad jau turiu pirmųjų senatvės požymių, nes kilo noras išpažinti visas gyvenime padarytas nuodėmes.

Tai buvo 1944 m. rudenį. Gyveno me Velniakalnyje, per kilometrą nutolusiame nuo Rokiškio. Tęsėsi Antrasis pasaulinis karas. Vokiečių kariuomenė traukėsi stumiami rusų karių. Frontas iš rytų artėjo mūsų link. Po vokiečių okupacijos reikėjo tikėtis sovietų. Šios okupacijos žmonės labai bijojo po to, ką patyrė 1940 m. – teroro ir masinio trėmimo į Sibirą laikotarpiu. Taigi dalis gyventojų organizavosi ir išvyko į vakarus. Mūsų šeima, t. y. tėvas, motina ir mes, keturi vaikai, susikrovėme mantą ir dviem arklių traukiamais vežimais taip pat išvažiavome į vakarus.

Po kelių dienų pasiekėme Vieکشنی miestelį. Pradžioje keletą dienų praleidome pas kunigą klebonijoje. Pasakui sutiko mus priimti našlė Lizdienė iš Žibikų (4 km nuo Vieکشنی). Vokiečiai atkakliai gynėsi. Frontas kurį laiką nejudėjo. Tėvai ir daugybė kitų pabėgėlių, kuriuos priglaudė minėtos vietovės gyventojai, nusprendė čia laukti ir stebėti, kas bus toliau. Buvo juntamas karo baisumas, girdimi kovų rytuose atgarsiai. Danguje stebėjome rusų eskadriles, skrendančias bombarduoti miestus ir vokiečių pozicijas, dažnai ir lėktuvų kovas ore. Mes, vaikai, tikriausiai kitaip tai išgyvenome negu suaugusieji, kadangi savo akimis dar nebuvo matę karo baisumų. Mums tai buvo didelis nuotykis. Vokiečiai atkakliai gynėsi ir siuntė vis naujus dalinius, kad tik išlaikytų fronto liniją – jaunos, menkai apmokytas, karinės patirties neturinčius karius.

Vietinius gyventojus ir pabėgėlius iš Rytų Lietuvos sujungė vienodas likimas. Visi nerimavo, jaudindamiesi,

kas bus toliau. Ar mes, pabėgėliai, grįšime į savo namus? Ar rusai pralauš frontą ir užims visą Lietuvą? Ar mes išvis liksime gyvi?

Atsimenu bendras vaišes, giesmes ir maldas prie pakelių koplytėlių. Pamenau, kad beveik kasdien (gal per pusryčius) susėsdavome prie didelio stalo. Jo centre stovėjo didžiulis dubuo su virtomis grūstomis bulvėmis, pagardintomis pienu, o viduryje esančioje duobutėje buvę dar padažo su spirgučiais. Kiekvienas turėjo savo šaukštą ir valgėme iš to vieno dubens. Gal tai buvo Žemaitijos regioninis patiekalas. Jis buvęs labai skanus.

Norėdami atsidėkoti šeimnininkams už nakvynę ir maitinimą, žmonės padėjo dirbti visus lauko darbus – šienapjūtės, javapjūtės, ravėjimo, bulviakasio ir kt. Kadangi buvo daug įvairaus amžiaus vaikų, o aplinkiniuose miškuose ėmė rasti nemažai mėlynių ir bruknių, jie buvo suburti kartu rinkti šias pomiškio gėrybes. Norint vaikus sutelkti ir paskatinti, nustatyta, kad tas, kuris surinks daugiausia, gaus dovaną ir taps sezono karaliumi. Kad visų šansai būtų vienodi, reikėjo visiems duoti vienodus indelius. Likimas lėmė, kad buvo galima tai padaryti.

O buvo taip... Miškelyje šalia Žibikų, kur laikinai gyvenome, kelioms dienoms apsistojo vokiečių dalinys. Tai buvo paskutinė jų sustojimo prieš kovą vieta. Atsimenu, kad tai buvo daugiausia jauni žmonės, kai kurie gal 18–20 metų. Žavėjomės jų drausme ir susiorganizavimu. Pirmiausia turėjo įsirengti išvietes. Iš pat ryto – mankšta gryname ore. Mus, berniukus, kurie sukomės aplink juos, vaišino saldainiais ir šokoladais. Duodavo žiūrėti pro žiūronus. Dabar pagalvoju, kiek tų „kareivėlių“ žuvo kovose, kiek buvo

sužalotų visam gyvenimui. O juk jie neturėjo nieko bendra su politika. Tai buvę jauni žmonės – moksleiviai arba studentai. Tačiau Hitleris buvo negaillestingas ir su niekuo nesiskaitė.

Kareiviams išvykus apžiūrėjome, ką jie paliko. Pagalvojome, kad tuščios konservų dėžutės puikiai tinka rinkti pomiškio gėrybes. Tad visi vaikai galėjo gauti vienodus indelius.

Iš dėžučių berdavome uogas į vieną didelę pintinę, o suaugęs asmuo kruopščiai surašydavo viską bloknote (čia kiekvienas vaikas turėjo savo skiltelę). Jau rinkdamas priėjau išvadą, kad turiu mažai galimybių laimėti pirmąją vietą, kadangi vietos vaikai geriau pažįsta savą mišką ir žino, kur galima rasti daugiau uogų. Tuomet sugalvojau šėtonišką planą. Sumaniau pakelti dėžutės dugną, įdėdamas į ją kelis dangtelius. Su dangteliais nebūta problemų. Juos suklijavus pamirkyta duona ir pritvirtinus ant dugno dėžutė pasidarė 1/3 ar netgi daugiau mažesnė. Dėl to man kasdien pavykdavo surinkti daugiausia dėžučių uogų. Netgi apylinkėje pasklido žinia, kad esąs toks sumanus berniukas iš Rokiškio, kuris rinkdamas uogas pasiekia puikių rezultatų.

Ir jau baigiant rinkti, kai rodės, jog mano pozicijai nekyla grėsmės, įvyko nelaimė: beriant iš dėžutės gėrybes į pintinę dėl vieno neatsargaus judesio kartu su uogomis iškrito ir dvigubas dugnas. Aišku, dovaną ir šlovę velnias nusinešė ant uodegos. Gal manė, kad jam taip pat kas nors priklauso. Mat būtent jis man pakišo mintį padaryti dvigubą dugną. Taip ir galėję būti, jeigu jis manė, kad mano gimimo vieta – Velniakalnis (velnio kalnas) – tai velnių teritorija. Dabar, po šitiek metų, belieka man atsiprašyti Rokiškį.

„Grįšim už savaitės, grįšim už dviejų, grįšim, grįšim, grįšim...“

PETRAS MAKSIMAVIČIUS

Prieš keliolika metų viename interviu lietuviškam žurnalui tuo metu Pasaulio lietuvių bendruomenei (PLB) vadovavusi Regina Narušienė sakė: „<...> atsimenu, kai apleidom Lietuvą, mano tėvai visuomet kalbėjo: grįšim už savaitės, grįšim už dviejų, grįšim, grįšim, grįšim...“ Jos tėvai negrižo, tačiau R. Narušienė, atgimstant Lietuvai, kai tik atsirado galimybės, vis dažniau į ją grįždavo. Po kurio laiko Vilniuje, Daukanto aikštėje, įsigijo butą, dėl kurio vietos (priešais esanti Prezidentūra) kartais susilaukdavo kandžių pastabų. Buvo metas, kai į sugrižtančius iš Vakarų į Lietuvą buvusius karo pabėgėlius žiūrėta savaip. Gal dėl to, kad jie, didžiulio entuziazmo vedami, pernelg įkyriai siūlydavo keisti Lietuvoje posovietinę tvarką, o gal todėl, kad beformuojantys to meto politinę sistemą ir krašto ekonomiką vis labiau nenorėjo girdėti iš anapus Atlanto

atvežtų patarimų. Tas jau mano minėtas butas nebuvo skirtas nuolatiniam gyvenimui. Iš jo patogiu buvo pasiekti svarbiausias Lietuvos valstybės institucijas – pėsčiomis nueiti į Prezidentūrą ar Vyriausybės kanceliariją. Kai R. Narušienė pradėjo vadovauti PLB, tame bute kartu su kitais PLB nariais dažnai iki paryčių rengdavome įvairių rezoliucijų projektus, strategijas, suvažiavimų darbotvarkes. Ten 2008 m. redaguoti lietuvių bendruomenių protesto laišakai pasaulio vyriausybėms dėl Rusijos agresijos prieš Gruziją, raginimai JAV stiprinti NATO pajėgų parengtį Lietuvoje, taip pat kreipimaisi į Lietuvos ir Lenkijos institucijas dėl Lenkijos lietuvių švietimo ar su istorijos paveldu susijusių problemų. R. Narušienė labai nuoširdžiai rėmė mūsų kraštą. Visada norėjo, kad PLB valdžioje būtų Lenkijos lietuvių atstovų. Manė, jog mūsų charakterio bruožai, istorinė patirtis,

lietuviybės suvokimas naudingas kituose pasaulio kraštuose gyvenantiems lietuviams ir ta patirtimi reikėtų dalintis. O gal ir todėl, kad jos vyro šeima gyvenusi visai netoli Punsko ir 1920 metais, besitęsiant lietuvių ir lenkų kariniam konfliktui, nusprendė emigruoti į JAV.

Kai 2006–2012 m. ėjau PLB vicepirmininko pareigas, teko iš arti matyti R. Narušienės ir jos kartos bendradarbių darbą. Tada labai daug išmokau. Pasaulio lietuvių bendruomenėje tuo metu reikėsi daug patyrusių, politiškai išprususių ir įvairias gyvenimo negandas mačiusių lietuvių. Tai buvo ta karta, kuri žinojo, kodėl 1949 metais reikėjo paskelbti Lietuvių chartą ir kodėl joje įrašyti patarimai, kaip išlikti lietuviu, vis dar aktualūs. Kai pasiekė žinia, jog R. Narušienė 2022 m. balandžio 25 d. iškeliavo Anapilin, supratau, kad praradome mūsų krašto didelę rėmėją. Ji atstovavo tai lietuvių kartai, kuriai

niekada nereikėjo aiškinti, kas tos Lietuvos etninės žemės ir kodėl visos programos, raginančios mus sugrižti ir integruotis į Lietuvos politinį gyvenimą, atrodo keistos ir beprasmsės.

Regina Narušienė gimė 1936 m. spalio 12 d. Kaune. Pradėjus sovietų okupacijai, dar būdama vaikas, su šeima pasitraukė į Vakarus. Pradinę mokyklą baigė Augsburgėje, Vokietijoje, gimnaziją – Čikagoje. JAV baigė politikos mokslus Iliojaus universitete, įkūrė advokatų kontorą. Nuo 1990 m. pradėjo aktyviai reikštis JAV lietuvių bendruomenėje,

Centre – Regina Narušienė. 2009 m.

Iš kairės: LR URM ministras V. Ušackas, PLB pirmininkė R. Narušienė, LR Premjeras A. Kubilius, PLB vicepirmininkas P. Maksimavičius. 2009 m.

1995–2002 m. buvo Seimo ir Pasaulio lietuvių bendruomenės komisijos narė, 2006–2012 vadovavo Pasaulio lietuvių bendruomenės valdybai, buvo jos pirmininkė.

Ne viename interviu R. Narušienė pabrėždavo, kad po 1989 m. atvykusi į Lietuvą pamatė ją šiek tiek kitokią, nei atrodė iš tėvų pasakojimų. Pajuto, kad sovietų okupacija padarė daug žalos lietuvių visuomenei ir turės praeiti nemažai laiko, kol atsiras suvokimas, kiek daug skausmo patyrė patekusių į Sibiro platybes ir kaip atrodė tikras gyvenimas tų, kurie pasirinkdami karo pabėgėlių kelią traukėsi į Vakarų. Tikino, kad nors pasitraukimas į Vakarų dažniausiai leisdavo išsaugoti gyvybę, tas kelias absoliučiai daugumai nebuvo rožėmis klotas. Todėl jautė pareigą pagal savo išgales padėti Lietuvai stiprinti nepriklausomybę, dalijosi vakarietiško gyvenimo patirtimi ir telkė įvairiuose, dažnai labai skirtinguose kraštuose gyvenančius lietuvius bendram tikslui – lietuviybės išsaugojimui. „Kai atvažiuavau į Lietuvą pirmą kartą, apie 1989 metus, visi į mane žiūrėjo kaip

į užsienietę, ir aš galvoju: Dieve, tiek metų aš buvau lietuvė ir dabar praradau lietuviybę grįžusi į Tėvynę. Tai buvo skaudu. Jeigu tėvai būtų likę, būtų atsidūrę Sibire“, – teigė.

R. Narušienė mokėjo vadovauti PLB valdybai. Tuo metu joje dirbo įvairių kartų ir įvairių lietuviškos veiklos patirtį turinčių žmonių. Ypač atsiminsiu gebėjimą išklaudyti,

gerbti kito žmogaus nuomonę, siekti kompromiso dėl svarbiausio tikslo. Tai nebuvo pataikavimas, aklas tikėjimas tik bendraminčių patarimais ar bandymas dėl šventos ramybės nutylėti bendruomenės bėdas. Labai dažnai pasitaikydavo skirtingų nuomonių, pasigirsdavo kritikos, tačiau tai negriaudavo pagrindinės veiklos krypties. Matyt, tai lėmė kitokia bendravimo ar vadovavimo kultūra, kurią R. Narušienė „atsivežė“ į Lietuvą iš Vakarų pasaulio. Ji labai norėjo, kad lietuviai galėtų susipažinti su kitokiais (negu tie, kurie egzistavo sovietmečiu) valdymo metodais, požiūriu į žmogų, suvoktų, kas pagal vakarietiškus standartus turi turėti lemiamą balsą valstybėje. „Aš noriu, kad žmonės suprastų savo galią, suprastų, kad jie išrenka Seimą, kuris pagal tarptautinę teisę parlamentinėje valstybėje yra aukščiausias valdymo organas ir vykdo žmonių valią. Tačiau net Seimas šios savo teisės nesupranta ir, prieš darydamas sprendimus, kreipiasi į Konstitucinį Teismą, atiduoda savo galią.“ Taip R. Narušienė kalbėjo apie Lietuvos Respublikos Seimo ir Konstitucinio Teismo sąveiką.

Ji dėjo daug pastangų, kad pristatytų PLB nuomonę dėl Lietuvos

LR Seimo ir PLB komisijos 2013-05-07 posėdis. R. Narušienė sėdi pirma iš dešinės

Iš „Aušros“ redakcijos archyvo

Punske per Žolinę 2010 m. R. Narušienė – antra iš kairės

Respublikos pilietybės išsaugojimo svarbos Lietuvos ateičiai. R. Narušienė suvokė, kaip tendencingai ir nuosekliai buvo siekiama įtikinti visuomenę, kad PLB nori daugybinės Lietuvos pilietybės įtvirtinimo Lietuvoje, kas, pasak jos, būtų žalinga ir pavojinga valstybei. Visada kartodavo, kad PLB nesiekia įteisinti daugybinės pilietybės, ji nori uždrausti Lietuvos migracijos valdininkams atiminėti iš Lietuvos piliečio gimimu įgytą pilietybę. Tačiau kovoti su plačiai, o kartais ir tyčia Lietuvos žiniasklaidoje vartojamais žodžiais „dviguba“, „triguba“... pilietybė buvo beveik neįmanoma. Ypač tada, kai tokias sąvokas, net nesusimąstydami apie jų daromą žalą, vartodavo patys lietuvių bendruomenių nariai, jaunesnės kartos emigrantai.

R. Narušienė ilgus metus įvairių komisijų posėdžių metu atkakliai

terpėse gyvenantiems lietuviams išlikti lietuviams ir prisidės prie Lietuvos geresnės ateities kūrimo. Tuometinei A. Kubiliaus vadovaujamai vyriausybei pasiūlė, kad PLB parengsianti strategijos projektą. Strategija remsis kiekvieno krašto specifiniais

gynė „integralios tautos“ koncepciją. Ragino šią sąvoką vartoti ir tuo pagrindu rengti įvairias strategijas, kurios padės lietuvius suburti bendram darbui. Manė, kad vis intensyvėjant globalizacijos procesams reikia lietuvius integruoti, o ne globalizuoti. Pabrėždavo, kad neįmanoma sukurti vienos strategijos, kuri padės skirtinguose žemynuose, politinėse sistemose ar kultūrinėse

poreikiais, o tuos poreikius identifikuos pačios bendruomenės, atsižvelgdamos į padėtį ir ilgalaikes išlikimo perspektyvas savame krašte. Argumentavo, kad tai padės lengviau suprasti pokyčius, kurie vyksta lietuvių bendruomenėse, efektyviau bus panaudotos diasporai skiriamos lėšos ir bus galima žymiai efektyviau vykdyti valstybės politiką šioje srityje. Tokia strategija buvo parengta, o surinkti duomenys ir lietuvių bendruomenių pateikti pasiūlymai buvo visapusiškai naudingi.

Kaip jau minėjau, Regina Narušienė labai rėmė mūsų kraštą, visada domėjosi mūsų kultūros, švietimo reikalais bei Lenkijos valstybės institucijų požiūriu į šalies lietuvius. Džiaugėsi, kad 2005 m. Seinuose pradėjo veikti lietuviška „Žiburio“ mokykla. Eidama PLB pirmininkės pareigas, lankėsi mūsų krašte. Neprašė surengti iškilmingą koncertą ar pasirūpinti žiniasklaidos dėmesiu. Atvyko privačiu automobiliu ir Lenkijos lietuvių bendruomenės atstovų lydima aplankė gražiausias Seinų-Punsko-Suvalkų-Vižainio krašto apylinkes. Sakė, jog norėjo pamatyti, kaip pas mus atrodo Lietuvos gamtovaizdis, ūkininkų dirbami laukai, piliakalniai, ežerai, pakelių kryžiai, apie kuriuos dažnai girdėdavo gyvendama svetur.

*Išėjus Anapilin pasilieka darbai,
kurie liudija apie prasmingą buvimą Žemėje.*

Buvusi Pasaulio lietuvių bendruomenės pirmininkė Regina Narušienė paliko didelį kraitį lietuvių tautai.

Mes, Lenkijos lietuviai, ne kartą turėjome progos pažinti jos rūpinimąsi tiek Lietuvos ateitimi, tiek kiekvieno lietuvių likimu. Dėl skaudžios netekties liūdime kartu su visa Pasaulio lietuvių bendruomene ir reiškiamo nuoširdžią užuojautą artimiesiems.

**„Aušros“ redakcija
ir Lenkijos lietuvių draugija**

„Versmės“ jubiliejus

BIRUTĖ BURDINAITĖ-OŁÓW

Alma: Alio! Kas kalba?

Vytenis: Nejaugi nepažįsti? Vytenis...

Alma: O, seniai girdėtas. Atleisk, nepažinau iš balso... Tu Lenkijoje?

Vytenis: Taip, užvakar parskridau. Pabūsiu visą mėnesį. Gal rastum laiko susitikti?

Alma: Aišku! *Apart to*, norėčiau Tave pakviesti į mūsų dainų ir šokių kolektyvo „Versmė“ jubiliejų. Gal pastebėjai prie draugijos būstinės *banerį* su informacija apie šį renginį?

Vytenis: Ne, nemačiau. Ar draugijos būstinė toliau *randasi* Vilniaus gatvėje?

Alma: Ne. Dėl įvairių priežasčių *metų bėgyje* turėjome persikelti į naują vietą. Pasirinkome pastatą Klevų g. 32. *Priėjome išvados*, kad jis bus tinkamiausias.

Vytenis: Aha. O kada ir kur vyks tas „Versmės“ jubiliejus?

Alma: Birželio 14 dieną miesto kultūros centre. „Versmė“ veikia jau 50 metų! Per tiek laiko visko būta: ir džiugių, ir liūdnų akimirkų. Vienu metu ansamblyje *atsirado nesutarimai*, bet, laimei, kolektyvas nenustojo gyvavęs. Jo *indėlis* lietuvių *kultūrai* tikrai nemažas. Džiaugiuosi, kad ir aš prie to šiek tiek prisidėjau.

Vytenis: Mielu noru dalyvausiu

jubiliejuje. Pasiimsiu *tabletą*, kad galėčiau viską įamžinti.

Alma: Kai susitiksim, duosiu Tau oficialų kvietimą. Būstinėje yra *printeris*, tai rytoj eisiu jų spausdinti. Tik *tonerį* turiu nusipirkti.

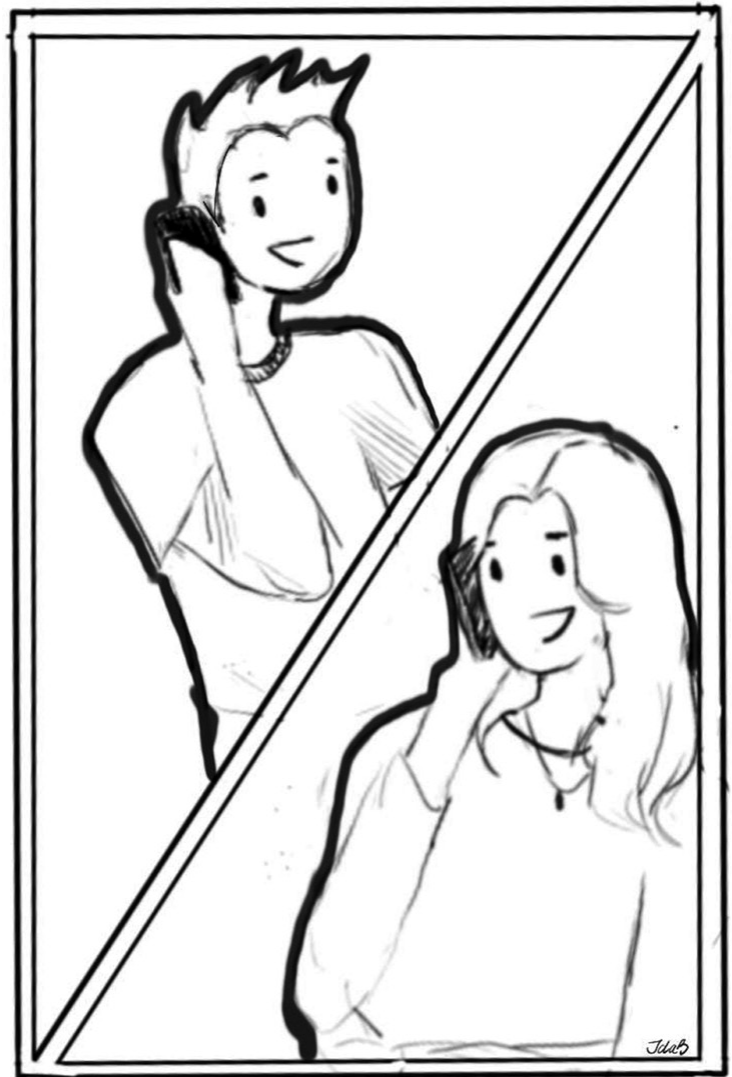
Vytenis: O kada galėtumėm šiaip sueiti ir pabendrauti? Gal šį savaitgalį?

Alma: Šį savaitgalį aš jau susitarusi su *merginomis*. Šeštadienį einam į vandens parką pagulėti *džakuzi*, o sekmadienį *baliavosim* – Julija švenčia 30-ąjį gimtadienį!

Vytenis: O, tai bus smagu! O kitą savaitgalį?

Alma: Kitą galėčiau. Gal eitumėm į „Artumą“ išgerti kavos?

Vytenis: Gerai. Dar kitą savaitę Tau paskambinsiu. Iki pasimatymo!

Pokalbyje pavartota keletas neįprastų žodžių. Jas reikėtų taisyti taip: *apart – be, išskyrus, be to; baneris – reklaminė juosta, reklamuojanti, reklaminis paveikslėlis, reklaminis langelis, kairioji reklama; tabletas – planšetinis kompiuteris; printeris – spausdintuvas; toneris – dažai, dažomieji milteliai; džakuzi –*

sūkurinė vonia; baliavoti – puotauti, pokyliauti, švęsti, užti.

Rastis nevertotinas reikšme „būti“, pvz.: *Ar draugijos būstinė toliau randasi (yra) Vilniaus gatvėje? Kur tu dabar randiesi (esi)?*

Dialoge įsivėlė taip pat kelios linksnių vartojimo klaidos. Vietininkas nevertotinas kaip prielinksnis ar polinksnis laiko tarpui reikšti, pvz.: *Dėl įvairių priežasčių metų bėgyje (per metus; šiais metais) turėjome persikelti į naują vietą. Laiko bėgyje (Laikui bėgant; Ilgainiui) jis susitaikė su savo likimu. Paraiškos priimamos mėnesio bėgyje (mėnesį; visą (šį) mėnesį; per mėnesį).* Kilmininko nevertojame veiksmo objektui reikšti su veiksmažodžiu „priesti“ (ne *priesti ko*, bet *priesti ką* arba *prie ko*), pvz.: *Priėjome išvados (išvadą, prie išvados), kad jis bus tinkamiausias. Mokytojai priėjo bendros nuomonės (bendrą nuomonę, prie*

bendros nuomonės). Vardininkas nevertotinas neapibrėžtam daiktų kiekiui ar daikto daliai reikšti (vietoj dalies kilmininko) su veiksmažodžiu „(atsi)rasti(s)“, pvz.: *Vienu metu ansamblyje atsirado nesutarimai (nesutarimų), bet, laimei, kolektyvas nenustojė gyvuoti.* Naudininkas su daiktavardžiu „indėlis“ nevertotinas objektui reikšti (ne *indėlis kam*, bet *indėlis į ką*), pvz.: *Jo indėlis lietuvių kultūrai (į lietuvių kultūrą) tikrai nemažas. Ši draugija įnešė didelį indėlį kovai (į kovą; daug nuveikė kovodama) už laisvę.*

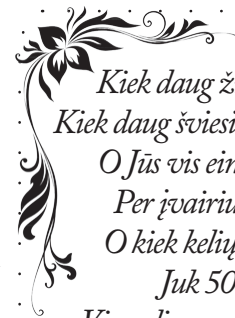
Žodžių junginio *mielu noru* reiktų vengti. Būdai reikšti vartotina arba prielinksnio konstrukcija *su mielu noru*, arba būdo prieveiksmis *mielai, noriai*, pvz.: *Mielu noru (Mielai; Noriai; Su mielu noru) dalyvausiu jubiliejuje.*

Įmonė ARTROM

Žemės kasimo,
išvežimo darbai

Atliekame
visus žemės kasimo,
lyginimo,
pakrovimo į sunkvežimius
darbus,
taip pat griovimo darbus.

Skambinti:
Artūrai tel. 697 528 316
arba
Romui tel. 514380060

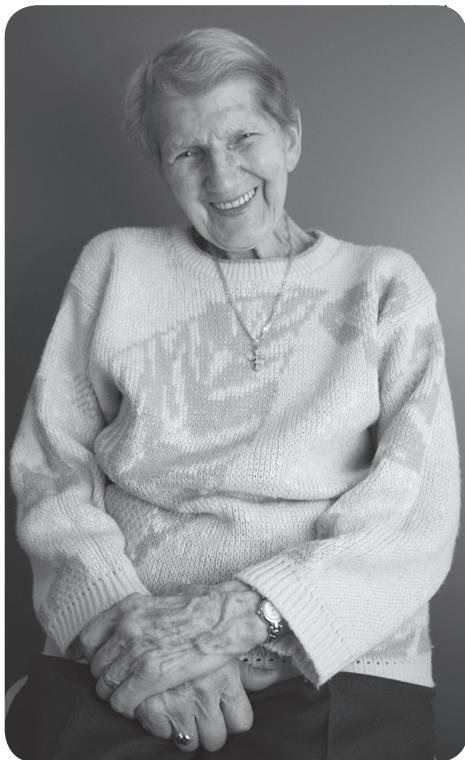

*Kiek daug žiedų pražydo ir nuvyto,
Kiek daug šviesių pavasarių sutikot Jūs,
O Jūs vis einat vienas šalia kito
Per įvairius gyvenimo kelius.
O kiek kelių, kelelių pražygiuota,
Juk 50 metų Jūs kartu!
Visas dienas užmirškit debesuotas,
Širdy tebus vien gera ir džiugu!*

Džiaugiamės didele ir gražia Jūsų
švente, neišsenkančia meile ir
pagarba vienas kitam. Linkime:
*Laikykites kaip medžiai vienas kito
Visom šakom ir širdimi.
Tegul po kojom žvaigždės krinta
Ir dega širdys ugnimi.*

50-ojo vestuvių jubiliejaus proga
Juožą ir Juliją Nevulius sveikina

*Dukros Dalia ir Violeta,
žentai Valdas ir Rimas,
anūkai Rasa su Viktoru, Robertas,
Rita, Nojus, Ignas bei pati
mažiausioji proanūkutė Igutė*

Gegužės 31 d. Onutė Agurkienė
iš Ožkinių kaimo švęs garbingą
95 metų jubiliejų.

*Nuaidėjo metai, bėgo margos dienos,
Rūpesčiai išpaudė Jums veide žymes.
Sidabru pabalo plaukas jau ne vienas –
Gal net prisidėjom retkarčiais ir mes.
Kai bus šiltos dienos, lietūs rudeniniai,
Lai nedaužo vėtros Jums daugiau širdies,
Tegul nuolat džiaugsmas Jūs gyvens krūtinej
Ir žvaigždė į laimę visą kelią švies.*

Jubiliejaus proga sveikina ir daug
sveikatos, stiprybės linki

*Vaikai, marčios, žentai,
anūkai ir proanūkiai*

Lietuvos žiniasklaida

2022 05 11–25

Lietuvos Seime ne kartą keltas klausimas dėl valstybės vadovo statuso suteikimo Vytautui Landsbergiui, tačiau dažniausiai konservatorių pastangomis rodytoms iniciatyvoms niekada nebuvo lemta tapti įstatymu. Šiuo klausimu aiškias išvadas pateikęs ir Konstitucinis Teismas (KT). Tačiau kai tik iškyla šis klausimas, ir „už“, ir „prieš“ pasisakančios pusės KT išvadas interpretuoja, kaip joms reikia.

Eilinių kartą siūlymas suteikti V. Landsbergiui valstybės vadovo statusą kilo ir šiame Seime. Siūlymo iniciatoriai – Seimo dauguma – teigė, kad šiuo projektu konstatuojamas istorinis faktas. Dar prieš projekto pateikimą Seime parlamento pirmininkė Viktorija Čmilytė-Nielsen sakė, kad projektas dėl Lietuvos valstybės vadovo statuso suteikimo Aukščiausiosios Tarybos pirmininkui V. Landsbergiui turėjo būti priimtas jau seniai. Jos įsitikinimu, šią iniciatyvą galima įgyvendinti ir įstatymu, nepaisant to, kad Seimo teisininkai įžvelgia galimą tokio projekto prieštaravimą Konstitucijai. „Tikiuosi, kad Seimas balsuos teigiamai ir patvirtins, kad ne tik „de facto“ turėjo valstybės vadovą tuo labai svarbiu laikotarpiu, bet ir „de jure“, – žurnalistams kalbėjo V. Čmilytė-Nielsen.

Premjerė Ingrida Šimonytė prieš pateikimą sakė, kad tai yra moralinės skolos klausimas. „Mes negalime pakeisti istorinių faktų, kad profesorius Vytautas Landsbergis buvo pirmasis atkurtos valstybės vadovas ir jo statusas turėtų būti deramai įvertintas. O tie, kurie turi asmeninę kovą su profesoriumi Landsbergiu – man dėl to labai gaila“, – kalbėjo I. Šimonytė.

Tuo metu Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos (LVŽS) frakcijos

atstovai buvo itin griežtai nusistatę prieš klausimo įtraukimą į Seimo dienotvarkę. „Jeigu jūs teiksite šiuos įstatymo projektus (Partnerystės įteisinimo ir V. Landsbergio pripažinimo valstybės vadovu – red. past.), mes prašysime netgi sustabdyti būtent tą susitarimą dėl gynybos ir nacionalinio saugumo, greičiausiai ir užsienio politikos“, – pareiškė „valstietis“ Dainius Gaižauskas. Demokratų frakcijos „Vardan Lietuvos“ atstovas Saulius Skvernelis siūlė į praeitį nebesidairyti. „Kaip jau ne kartą buvo sakyta, ar reikia grįžti ir dairytis atgal į istoriją. Istorija viską sudėliojo. Faktinės aplinkybės yra tokios, kokios yra, o dabar tai atrodo labai dirbtinai“, – kalbėjo ekspremjeras. Vis dėlto Seimas svarstė ir balsų dauguma (66 Seimo nariai) pritarė, kad V. Landsbergiui būtų suteiktas valstybės vadovo statusas. Tiesa, šiuo klausimu Seimas turės balsuoti dar kartą.

Kaip rašė portalas delfi.lt, svarstyimo metu salėje virė diskusijos. „Seimo narys Remigijus Žemaitaitis, cituodamas įvairius teisinius nutarimus, sakė, kad valstybės vadovu gali būti tik žmonių renkamas prezidentas. „Panašu, kad Landsbergiui visiškai nusispjaut į tautą, visuomenę, žmones. Jam eilinių kartą reikia dar vieno medaliono“, – tvirtino Seimo narys.

<...> O valdančiosios daugumos atstovo liberalo Eugenijaus Gentvilo manymu, Lietuva, nepriėmusi tokio įstatymo, į istoriją įeitų kaip valstybė, kurios parlamentas pareiškė, kad atgavus Nepriklausomybę šalis neturėjo vadovo. Pasaulis, pasak jo, sakytų, kad tai keista valstybė ir kvailas jos parlamentas.“

„Landsbergio klausimas“ buvo aptariamas ir „Žinių radijo“ laidoje „Įvykiai ir komentarai“. Joje dalyvavęs

„Lietuvos ryto“ televizijos žurnalistas Rimvydas Paleckis, pasidomėjęs laidos vedėjui Aurimui Peredniui, kaip jis žiūri į vėl kilusią iniciatyvą suteikti V. Landsbergiui valstybės vadovo statusą, atsakė: „Čia labai politizuotas klausimas. Kai yra konservatoriai daugumoje, jis iškart atsiranda. Kai jų nėra, nėra ir to klausimo. „De jure“ jis nebuvo valstybės vadovas, „de facto“ buvo. Kaip norim, taip ir matom. Jei Landsbergis patinka, sakysim – taip, jis buvo faktinis lyderis. Jei Landsbergis nepatinka, mes rasim krūvą argumentų, kodėl jis neturi būti prilygintas valstybės vadovui.

<...> Nors pats Landsbergis apie tai vengia kalbėti, bet nemanau, kad tai daroma be jo žinios. Jei norėtų, jis galėtų stabdyti.“

„Valstiečių“ pažadas trauktis iš susitarimo dėl gynybos ir nacionalinio saugumo politinių oponentų buvo smarkiai sukritikuotas kaip kenkiantis Lietuvai. Tačiau LVŽS pirmininkas Ramūnas Karbauskis, kaip rašė naujienų agentūra ELTA, sakė nemanąs, kad ultimatumą valdantiesiems iškelusi „valstiečių“ frakcija Seime kenkia nacionaliniam Lietuvos saugumui. R. Karbauskio įsitikinimu, „valstiečiai“, pagrasinę pasitraukti iš ruošiamų partijų susitarimų dėl nacionalinio saugumo ir užsienio politikos, surengė egzaminą valdantiesiems. Jis sakė, kad LVŽS pritarė visiems įstatymams, susijusiems su krašto apsauga. Tačiau jei valdantieji ir toliau spręs visuomenę priešinančius klausimus Ukrainoje vykstančio karo akivaizdoje, tolesni susitarimai su „veidmainiaujančiomis“ partijomis pasirašomi nebus. „Tegul jie nebeteikia Partnerystės ir Landsbergio pripažinimo valstybės vadovu, mes pasirašysime. Tai yra egzaminas ne mums, o jiems“, – teigė R. Karbauskis.

Į R. Karbauskio argumentus reagentavo premjerė. „Anot I. Šimonytės, tokiu atveju galima priėti prie absurdo, kuomet bet kokie sprendimai bus siejami su tuo, ar Seime svarstomi partnerystės ar valstybės vadovo statuso suteikimo V. Landsbergiui klausimai. „Kaip toli šita pono Karbauskio argumentacija gali eiti, aš nežinau, bet man atrodo, kad iš dalies tai yra apgailėtina, kad taip yra siejami klausimai. Man atrodo, kad už valstybės gynybą ir saugumą yra mažai kas svarbiau“, – tvirtino I. Šimonytė.“ Ją citavo porttalas lrt.lt.

Be abejo, kasdien žiniasklaidoje gausu ir medžiagos apie karą Ukrainoje, apie tai, kaip sekasi Lietuvoje ukrainiečiams, kurių jau yra per 50 tūkstančių. Daug dėmesio skiriama ekonomikos klausimams: be perstojo kyla kainos (SEB banko ekonomisto Tado Povilausko skaičiavimu, balandį metinis maisto kainų mažmeninėje rinkoje padidėjimas Lietuvoje buvo didžiausias ES ir siekė 22,1 proc., o, pavyzdžiui, Vokietijoje maisto kainų infliacija buvo 8,5 proc.), infliacija Lietuvoje – taip pat didžiausia ES.

Kaip žinia, Ukraina iki karo buvo viena iš didžiausių grūdų augintojų ir eksportuotojų. Ir vykstant karui gyvenimas nesustoja. Nors iš okupuotų teritorijų Rusija nemažai grūdų pavogė ir išsivežė, sakoma, kad dar 20 milijonų tonų yra pas teisėtus šeimininkus. Bet sudėtinga grūdus išvežti: Mariupolio uostas užminuotas, didžiausias Ukrainos uostas, ypač svarbus grūdų eksportui, Odesa – blokuojamas Rusijos kariuomenės. Ir tai kelia pavojų pasauliniam maisto tiekimui.

Tiesa, Lietuvos užsienio reikalų ministras Gabrielius Landsbergis sako buriantis šalių koaliciją Ukrainos grūdams saugiai išplukdyti iš Odesos uosto. Padėti grūdus išvežti Ukraina prašė ES, o pirmos atsiliepė Lietuva ir Lenkija: pasiūlė ukrainietiškus grūdus eksportuoti per Klaipėdos uostą. Norai geri, tačiau ne viskas lengvai padaroma. Europinė siauroji geležin-

Įmonė EMISKAR

Vitas Pečiulis
Mokyklos g. 35
16-515 Punkskas

Kokybiškai ir greitai montuojame
oro kondicionierius bei šilumos siurblius.

Parenkame reikiamą kondicionierių/šilumos siurblių bei
užtikriname konkurencingas kainas.

Tel. 502 026 107
emiskar@op.pl

kelio vėžė per Lietuvą ir Lenkiją eina tik iki terminalo prie Ukrainos sienos, o toliau geležinkelis plėtėja.

„Išvežti Ukrainos grūdus per Lenkiją ir Lietuvą – sudėtinga“, – žurnalistams spaudos konferencijoje dalyvaudamas Leipcige vykusiame Tarptautinio transporto forumo ministrų susitikime sakė Lietuvos susisiekimo ministras Marius Skuodis. „Pirmas būdas – vežti grūdus traukiniais į Vakarų, Lenkiją, bet čia susiduriame su didžiuliais techniniais barjeriais dėl vėžių skirtumo ir panašiai. Dėl to kiekis, kuris gali būti eksportuotas, yra labai ribotas.

Antras būdas yra vežti grūdus per Baltarusiją į Baltijos šalis, uostai ten turi pajėgumų, bet mes visi žinome, ką Baltarusija daro, <...> todėl ši išeitis atrodo nepriimtina“, – kalbėjo ministras.

Tačiau „Vakarų ekspreso“ žurnalistų kalbinti Klaipėdos uosto atstovai sakė, kad jei koks humanitarinis koridorius per Baltarusiją ir atsirastų, jis taip pat neišspręstų Ukrainos grūdų eksporto klausimo. Pagrindinė priežastis – tiesiog nėra pakankamai geležinkelio vagonų grūdams pervežti. Skaičiuojama, kad Lietuva ir Ukraina tranzitui per Baltarusiją galėtų maksimaliai panaudoti apie 3000–3500 turimų vagonų. Vagonai maršrute Ukraina–Klaipėda–Ukraina užtrunka mažiausiai 20

dienų, todėl per mėnesį realu pervežti apie 300000 tonų grūdų. Ir to galima tikėtis tik idealiai susiklosčius aplinkybėms.

Atsižvelgiant į tai, kad vagonai bus reikalingi ir lietuviško grūdų derliaus eksportui, toks humanitarinis koridorius per Baltarusiją galėtų užtikrinti tik apie 2 milijonų tonų ukrainietišų grūdų srautą per metus. Be to, apskritai sunkiai įsivaizduojamos derybos ir sąlygos, kurių galėtų pareikalauti neprognozuojamas Baltarusijos režimas už tokio koridoriaus atidarymą. Ministro M. Skuodžio manymu, geriausia išeitis būtų atblokuoti Ukrainos uostas, kurių veikla sustojo dėl Rusijos agresijos. „Pirmiausiai mums reikia pradėti nuo Odesos uosto, kuris gali susitvarkyti su tokiais kiekiais“, – sakė M. Skuodis. Prieš keliolika dienų Lietuvos ir Lenkijos traukiniai atliko bandomuosius važiavimus į Ukrainą. „Lietuvos geležinkelių“ traukinys į Kauno intermodalinį terminalą pargabeno apie 50 konteinerių su įvairiais krovniais, grūdų jis nevežė. Visa „operacija“ truko ne vieną dieną. „Lietuvos geležinkelių“ komunikacijos direktoriaus Manto Dubausko duomenimis, nuo Ukrainos sienos iki Kauno sąstatas atvažiavo maždaug per 30 valandų, nors planuota buvo dvigubai daugiau – apie 60.